

A 5193

E. ASPE

KASUÕDE

KIRJASTUSE-ÜHISUS „MAA“

A. 5193.

KASUÕDE

EESTI KIRJANDUSE SELTSI KOOLIKIRJANDUSE TOIMEKOND

NOORESOO KIRJAWARA NR. 35

E. ASPE

KASUÕDE

NOWELL

TALLINNAS
KIRJASTUSE-ÜHISUS „MARA“

ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

1954:1674 ✓

Armas Mai!

„Sinu-sarnast umbset inimeselooma teist enam ilma peal ei olegi,“ andsid sa minule eile pealtnäha üsna pahaselt süüks, kui mul võimalik ei olnud Sulle oma käekäigust jutustada, ehk me üksteist küll enam kui pooltosina aastate järel esimest korda nägime. Sina leidsid mahti esimese weerandtunni jooksul kuue aasta sündmused välja puistata, kuna mina sõnu ei leidnud oma käesoleva teekonna üle otsust anda. Aga kui Sa vähe järel mõtled, küll Sulle siis meelde tuleb, et lugu meie kahe vahel ikka nii on olnud, ja et Sa minult iga sõna üks-aawal välja pidid „meelitama“, nagu Sa muiste ütlesid. Eile ei olnud mul paraku võimalik Sulle selleks tuimaks tööks aega anda, seda rohkem jätkub mul teda täna, ja nüüd tahan ma katsuda kõik Su pahandust heaks käända seeläbi, et Sulle kõik hinge pealt ära räägin.

Kõigepealt tuletan meie viimast koosolemist L. walla uue koolimaja pühitsusel meelde, millest ajast terwelt kuus aastat mööda on läinud. Sel ajal ei olnud me kumbki

weel elu karedamaid külgi näinud — ma usun, Sinu silmale on nad ka weel tänapäewani warjule jäänud. Mulle oli see sõit wiimane pidupäew hulgaks ajaks. Pool aastat peale selle kanneti mu kasuisa hauda, ning selle järele tuliwad päewad, millede eest mul wäga raske oli taewaisa tänada. Weel mõne kuu wiibisin ma kasukohas, siis wõtsin ma kimbukese kaenlasse ja rändasin — wälja. Nagu ma eile su jutust mõistsin, ei ole Sa sellest teost midagi kuulnud, mis ka ime pole, sest warsti peale nimetatud koolimaja pühitsust läksid Sa oma noore abikaasa seltsis kaugele teise kihelkonda elama, ja mina — noh, minu saatus muutus umbseks; ma tahtsin kõikide meelest unuda, ja — see on mul wist ka korda läinud!

Meiepool oli seekord kange wäljarändamine, suurem hulk läks Krimmi, kaks-kolm perekonda Pihkwa kubermangu. Wiimaste hulgas oli mul kaugelt sugulasi, nendega läksin kaasa. Mu käsi on hästi käinud nende seltsis, nii hästi, kui ta ühel inimesel käia wõib, kellel waljult maharõhutud igatsus salaja mahajäetud kodu järele kui walus okas hinges pesitab.

Sellegipärast läksiwad aastad mööda. Argipäewad, mil palju enam ja kōwemat tööd oli kui kodumaal, ja pühapäewad, mis rõõmuwaesemad ja igawamad oliwad kui Eesti pinnal iialgi, sest et meil kirikut ei ole ja palwemajagi ütlemata kaugel! Ja kui mul iial kodu meelde tuli, siis tegin ma südame kōwaks ja hoidsin iga mälestuse kiusakalt tagasi. Sa saad mu juttu imeks panema, armas Mari! Wiimasel ajal on mul ka enesel

silmapilkusid olnud, mil mu tegu üsna wõõriti näis olewat! —

Nagu juba nimetasin, on mulle perekond, kelle keskel ma aset leidsin, isa poolt wähe sugulane. Neid on: wanemad, kaks tütart ja üks poeg. Koht, mis nad taga Pihkwat nelja aasta jooksul on asutanud ja ehitanud, hakkab juba waewa tasuma. Hooned on uuema aja nõudmise järel, kindlad ja ilusad; põllud wiljakad ja ei karda külma nagu mujal kuulda, ja metsast, mis meie krundi jaoks, wõib edaspidi hästi raha teenida. See asjalugu julgustab Jürit, mu sugulaste poega ja kohapärijat, oma pesa ehitamise peale mõtlema. Ammu on ta ju aru nõudnud, ilma et mul iial südant oleks olnud ta tahtmist teha. Nüüd, kui kewade tuli, ei tahtnud ta kauem oodata ja päris kindlat otsust. Selles kitsikuses tõusis mul palaw waigistamata igatsus weel kord mu helde kasuema armast nägu näha ja häält kuulda, enne kui mind jäädawalt wõõrale pinnale paelutatakse. Õnneks oli mu onul ka koduigatsus ja nädala eest tulime teele. Üle piiri jälle kaunile Eesti pinnale jõudes olen ma kui ümber muudetud. Wiis pikka aastat olen mälestust endisest ajast warju all jõudnud pidada, ja nüüd tikub ta ärkama ja tärkama, kus mu mõtted iial wiibima jääwad. Eile ei jõudnud ma enam rattale jääda, kui Sinu ilus elupaik läbi metsa paistma hakkas. Onu keelust hoolimata, kes mulle seks sugugi aega ei tahtnud lubada, lippasin ma wankrilt ja Sinu õuewärawast sisse. Kui priskeks kehakaks naiseks oled Sa sirgunud, armas Mai, ja kui ilusaks õnn ja rahuline meel Su muidugi nii lahke pale on

muutnud! Missuguse uhkusega sa mulle oma kaunid lapsed näha töid ja mäherduse õhinaga oma elust jutustasid, head ja ikka head! Ja siis tahtsid sa teada, kudas minu käsi käinud, ja panid imeks, et mul nii raske oli hakatust leida. Nüüd, kus Sul mu saatus, kui küll mitte täieste siis ometi osalt tuttaw, saad sa teisiti mõtlema ja waesele — kaabakale ta umbsust andeks andma.

Pärast lahkumist ajas onu edasisõitmisele. Õhtul jõudsim W. kõrtsi, kust weel kolmkümmend wersta endise koduni saab. Onul on siin ümberkaudu õiendamist, mispärast ta minu kõrtsi ootama jättis. Et ta weel tagasi ei ole ja ma oma ajaga wõõras kohas midagi teha ei oska, hakkasin Sinule kirjutama. Wast ehk saan tagasi tulles weel kord Teie poole sisse astuda, kui mitte, siis wõta need read kui pihtitunnistus lahkelt wastu.

Õhtul.

Õhtu on käes ja päew looja läinud! Et ma ikka weel asjata onu tagasitulekut ootan, siis luba enesega edasi kõneleda, armas Mari! „Täna Teie seltsimees wist enam ei tule“, nimetas wähe aja eest kõrtsiperenaine pead ukse wahele pistes. „Mis Te siin üksi kurdate, tulge parem meie noore-rahwa sekka!“ Ma tänasin lahke kutse eest, aga wastu ei wõinud ma teda wõtta, sest nagu muistne käsikiwi omanik, kes oma kiwi küll tööle oskas panna, aga pärast üleliigsele jahwatusele enam piiri ei leidnud, olen ka mina mälestuste kimpu sattunud, ja ei oska otsa leida! Kaua aega arwasin kõik endise aja unustusewääriliseks, sellepärast et ta

mulle õilmete keskel ka okkaid oli näidanud; ja nüüd toob ainus armas sõna kodu ta tahes ehk tahtmata waimusilma ette, ilusamalt ja elawamalt kui ehk iialgi ilmsi.

Jah, kodu! Ma ei tea, armas Mari, kas Sulle olen jutustanud, et mu esimene kodu üsna sinu wanemate koha ligidal L. mõisas oli. Isa oli mul mõisa aidamees ja ema mõisaproua silmis iseäranis au sees, sest et tal ronkmust juus pead kattis ja süsimustad silmad näos särasiwad, nagu proual enesel, kes päiksepaistusel Itaalia-maalt meie halli taewa alla oli toodud. Ja kui aidamehe naisel ühel ilusal hommikul niisama mustakarwaline tütreke hällis kisas, siis oli armuline proua esimene, kes õnne soowima tuli, ning mõne nädala pärast wäiksele tüdrukule ristmisel oma nime Anunziata andis. Sel ajal olin ma üliwäga tahetaw. Ema armastas mind, et ma ju ta esimene ainus tütreke olin, ja proua sellepärast, et ma must olin ja tal enesel lapsi polnud. Niipea kui ta märkas, et emal talitust oli, laskis ta mind nagu mängukanni mõisa tuua, ning ema ruttas siis oma tööga mis ta jõudis, et aga jälle oma lapse kätte saaks. Kuid kaua see palaw aeg ei kestnud. Kui ma kuueaastaseks sain, tuli surm ja waotas hella ema mustad silmad igaweste kinni, ning proua, kes mu esiotsa suure armuga oma juurde wõttis, ei näinud ka enam uut kewadet. Kaks nädalat peale wiimast kurba sündmust jäi isa töörahwast waadates langewa puu alla, ning sest saadik oli mõisarahwa ühine otsus minu kohta: „Must nagu

mustlane, ei tea mis proua seesugusega ometi oleks teinud! . . .“

Iseenesest mõista ei olnud mul mõisas enam aset, waid sain talulapseks, ja ka mu ilus Itaalia nimi sulas lihtsaks Eesti Anuks kokku. Wiimane on mul aastate jooksul aga armsamaks saanud kui ükski wõõras toredam nimi.

Ühel kewadesel päewal mässiti mind riiete sisse ja tõsteti wankrile, ja kui ma pika sõidu järel sihile jõudsin, wõttis mind üks ilus walgepeaga suur naisterahwas armuga kaenlasse ja andis mulle pisarsilmil suud, kuna niisama walgejuukseline poisike ta kõrwal mind oma sinisilmadega uuriwalt tunnistas ja siis uurides ütles: „Nänn, uuel sõbral on ju pea nõgine, ja nii tilluke ta on, et ta mulle õlanigi ei ulata. Kas ätt ilusamat kaasa ei toonud.“

Ilus oli Jõestel, mu uues kodus. Esiotsa mul oli wesi, mis kõrge tammi otsast kohisedes ja wahutades alla kiwise jõe põhja sadas. Küll oli wõõras waadata; ta ei jäänud ju ööselgi puhkama nagu mu teised tuttawad ja sõbrad, lilled ja linnud. Aga sestsaadik kui ilus kasuwend mu imetlemise peale kostis: rumal tüdruk, kui wesi enam ei käi, siis ju jääb weski seisma ja meie wõime nälga ära surra, hoidsin ma hirmuga kõik teised sellekohased soowid tagasi.

Ja mu kasuema, keda Sa ju isegi nägid, kes üksi ilus polnud näost, waid mis palju ülem, ka teost! Hoolas, karme ja wäsimata kõiges töös, ja seal juures alati lahke ja osawõtlik, peaaegu enam weel waeselapse kui omade wastu. Sellepärast ei tahtnud ka tema

armas pilt kaugel wõõral maal kunagi mu meelest unuda, ja siiski — siiski sundisin ma ennast seks, sest ta ei ilmunud iial üksi mu waimusilma ette, waid teine seal kõrwal, keda ma näha ei tohtinud ja kes mu hinge kõige mõistuse ja hea tahtmise kiuste — kibedusega täitis. Waene arg süda, kes walu eest kartes oma paremad tundmused ohwriks wiis ja musta tänamatust suureks kaswatas! Hea tädi, kes seda oma headuse palgaks pidid nägema! Oh, kui ma ju Su juures oleksin, Su kallid käsi suudleksin ja jälle Su armurikast häält kuuleksin! Weel üks öö wahet ja homme, kui Jumal aitab, saan ma nii õnnelik olema!

Ja nüüd jää ka sina terweks, armas Mari, ja mõtle kaastundmusega oma

— Anu peale.

Sulataw jürikuupäike oli praegu metsa tuka taha kadumas, õhtupoolist taewast punase hiilgusega täites. Metsatukk, millele lahkuw tali ööseti ikka weel läikiwa härmatuskuue selga ajas, oli must ja raagus, ainult mõni üksik mänd wõi kuusk paistis luitunud rohelisena teiste seast. Kirikutee, mis keskelt metsast läbi wiis, oli aukline ja loikline, tükk poolsula lund, teine lausa wett, millest näha oli, et päike, ehk ta küll weel wara looja pidi minema, ometi agar oli olnud talwe häwitama. Ka wäike kohisew jõgigi, mis põldude wahelt kiirelt läbi rutates metsa taha kadus, tõendas seda, sest mitte ainult nägusa weski tammi pealt, mis tee-äärde oli ehitatud, ei wulisenud ta wabalt wahutades ja suure hooga alla oma kiwisesse sängi, waid

ka muidu polnud kusagil, nii kaugele kui silm vaatama ulatas, jää kibemet enam näha.

Nagu juba nimetatud, nägus „saksa-moodi“ kahekordne punase kiwikatusega wesiweski-ehitus seisis jõe kalda peal ja laialised kõrwalised hooned, aidad ja laudad ümberringi. Weski rattad aga seisiwad ja õue peal walit- ses pühapäewane wajkus. Tunni aja eest oliwad jõe kärmed lained weski õue peal palju liikumist näinud; must surnukirst oli majast kantud ja ree peale pandud, ja siis oliwad leinajad sugulased ja tuttawad ümberringi astu- nud ja lahkunud majaperenaise lauldes wiima- ssesse rahupaika saatnud. Aga nüüd oli õu tühi ja waik. Kirikutornist, mis kaugel metsa tagant paistis, tõusis kellade hüüd pikalt ja kaebawalt wiimast terwitust tuues wäsinule teekäijale. Mets wõttis hädakaja wastu ja kandis ta oma tiheda puie wahel haledaks nutulauluks muutes kaugemale, kuna jõgi kewadesel wõimul edasi tõtates tumedalt kaasa kohas. All surnuaial aga astusiwad matuse- lised õpetaja ümber kokku lahkunud sugu- lasele wiimast palwet pidama.

Aga weski ei olnud ometi inimestest päris tühi.

Ülewal möldri elutoas lükati aken lahti ja kahwatanud ja kurb mehenägu wahtis terawalt metsa poole, mille tagant matuseliste laul ja kellade kõla läbisegamine taewa poole tõusis. Kaua waatas ta üksisilmi tumepuna- ses hiilguses ujuwa puiesalga poole, siis lan- gesiwad silmad pisaraid täis, ja kauasest haigusest tunnistawad walged sõrmed heitsi- wad risti kargu ümber — mehel oli neid kaksü tkki toeks.

Korruga kuulukse all weski nurga taga heledat naeru ja kaks wäikest arwata nelja-aastast tütarlast tulewad kangel jooksul jõe äärde. Jõe ääres on madalate pukkide peal kitsas purdeke, mida mööda majarahwas oma weetarwitust jõest tõstab.

„Kumb meist ennem purdele jõuab, saab wanaema uue kaelaräti omale,“ pidasiwad tüdrukukesed jookstes aru. „Wanaema ütles ikka: Mida wirgem laps, seda ilusam palk.“

Aga purde pind oli libedaks jäätanud, eespool tõttawa lapse jalg libises, kukkumise hääl oli kuulda ja enne kui keegi appi sai, oli tüdrukukene kiirelt woolawa wee alla kadunud.

„Maia!“ hüüdis teine laps kokkudes, ja „Maia“ kõlas ülevalt aknalt kui sädantlõhestaw ehmatuse-kisa alla. Kahwatanud mehe jumi oli surnukarwaliseks muutunud ja meeltheitwa kombega sirutas ta käed taewa poole. Aga kes pidi aitama? Kargud teine teisel pool käel andsiwad tunnistust, et ta teiste abita ühest toast teise ei saanud, weel vähem treppi mööda alla jõe äärde, milleks kõige suuremat kiirust waja oli. Aga abi oli siiski lähedal

Sel silmapilgul, mil lapsed jookstes purde peale jõudsiwad, astus maanteelt mustas riides wäheldane naisterahwas õuewärawast sisse. Wäikese tüdrukukese wettesadamist ei pannud ta tähele, aga teise lapse ehmatanud hüüde peale ruttas ta ometi ligi. Enne kui hirmunud laps seletada sai, oli ta uppuja hädaohu ühe silmapilguga ära näinud ja wäikest kimbukest, mida ta käes kandis, kõrwale wisates, astus ta ruttu ja kahklemata

kaldalt jökke. Jõgi ei olnud äärelt sügaw, aga, nagu öeldud, käre da jooksuga, sellepärast siis laps kukkudes enam üles ei saanud, waid lainete tõukamise läbi wähe maad edasi ühe weest wäljaulatawa kiwi wastu sai aetud, kuhu ta paigale jäi. Sealt tõi ta wõõras naisterahwas ise wõõni wees käies wälja, aga lapsukese silmad oliwad kinni langenud ja hing näis wäiksest üleni märjast kehast lahkunud olewat.

Waheajal tõttas weskipere mehe ja laste isa — sest see'p see jalutu mees ülewal akna all oligi — hüüdmise peale matuselt kodu jäetud saunanaine käsi ringutades õnnetuse kohale.

„Oh sina heldene aeg,“ käratses ta eemalt juba, „küll need lapsed aga muret teewad! Mul oli köögis toit waadata ja nõud korrale seadida, ja neid palusin heal sõnal isa juurde tuppä minna. Aga küllap nihukesed wanainimese õpetuse järele teewad! — Kas on weel elulootust?“ küsis ta pool-hingetult ligi jõudes.

„Püha ristike, et te ometi weel nii hea olite ja weest wälja tõite. Küll aga õnnetus ka mõne inimese kannul käib.“

„Ütelge parem hooletus, see on õigem,“ tähendas wõõras karedalt, kuna ta huuled külmast ja kangest meelearitusest wabisesiwad. „Nüüd pole aega wiita, wast ehk tõuseb laps weel elusse. Kas teil muid inimesi majas pole, kes appi wõiksid tulla?“

„Jumaluke, peremees on küll kodus, aga wõi see suudab aidata! Heldekene, mis me ometi hädaga teeme!“ pääsis naise keelepael uueste lahti; aga juba oli wõõras weehäda-

liseaga maja poole minemas. „Muretsege, et teine laps ka wette ei lähe, ja tooge mu rätik ära,“ hüüdis ta weel üle õla tagasi, ja siis kadus ta weski ukse taha.

Näis, nagu oleks tal tee tuttav. Märjast koormast hoolimata, mis oma hingeta oleku pärast iseäranis ränk oli, tõttas ta kergel sammul trepist üles ja kahest ligemast toast läbi, kuna ta kolmandama ruumi läwe peal pisut kartlikult seisatas. Toas, akna najal end wae-waga püsti hoides, seisis haige majaperemees ning küsis surnukarwalisel näol ja heledal häälel:

„Kas ta elab weel, mu õnnetu laps?“

Ka naisterahwas oli ära kahwatanud wae-walist kogu akna all nähes, aga ehmatust wähe maha surudes kostis ta siiski kindlal häälel: „Wist küll,“ ja astus wiibimata toa kõrwal olewasse magadiskambri. Seal pani ta oma koorma sängi peale ja hakkas rutuga lapse märgu riideid seljast wõtma.

Wäike tüdruk oli õnneks huuled kōwaste kinni pigistanud, et wesi teda ei olnud saanud lämmatada, ning oma päästja hoolsal tege-wusel, kes iseenese tilkuwat olekut tähele-panemata wahetpidamata õrnaid tarretanud liikmeid hõõrus ja kuiwade riiete sisse mäh-kides soendas, hakkas ta aegamööda jälle hingama ja lõi wiimaks silmad lahti.

Kuna wõõras, kes keegi muu ei olnud kui meile ju tuttawaks saanud Jõeste weski-rahwa kasutütar Anu, nii oma ligimese kohut täitis, seisis muidu jutukas koduhoidja imes-tusest sõnata sängijalutsis ja wahtis tähele pannes awitaja naisterahwa nägu.

„Oh sina heldene aeg!“ kilkas ta korraga täis elavust neiu ette astudes. „Te olete ju meie oma maja laps! Kus mu silmad ometi oliwad, et ma aidamehe Riina tütart otsekohe ära ei tunnud! Nägu ja olemine just kui tal õndsas enesel. Taewake, kui nüüd õnnis kasuema weel elus oleks! Aga täna just wiidi ta kodunt ära. Kui sa ometi warem oleksid juhtunud!“

Neiu, kes uppunud last rawitsedes kõik muu näis ära unustanud olewat, kargas nagu pikkest puudutatud sängi weerelt püsti.

„Kasuema?“ tungis küsimus waewaga üle ta wabisewate huulte, kuna ta ehmatusest pärani silmil wana naisterahwa otsa wahtis.

„Kasuema — kas ta surnud?“

„Surnud jah, praegu maetakse, kas sa seda weel ei teadnud?“

„Surnud,“ kordas Anu nagu meelt heites, ja kramplikult käsi rindu wastu waotades langes ta põlwili sängi äärde ja peitis näo patjadesse. Surnud! See sõnum tuli liig ootamata ja tegi ta esimesel silmapilgul pea meeletumaks ahastusest.

Kasuema jälle näha oli wiimastel nädalatel ta kindel lootus olnud igal tunnil, igal sekundil. Küll oli ta pool wersta eespool Jõeste weskit oma kaaslasest lahkudes ja jala edasi tõtates matusekella kuulnud, aga et nad just sellele wõiksid kõlada, kelle juures ta hing nii palawa igatsusega wiibis, ei tulnud tal kaugeltki meelde. Waljult pekswa südamega oli ta selle järel weski õue astunud, aga et just õnnetus ehmatawal näol ees ootas, pidiwad muidugi kõik muud mõtted taganema. Ligi tund aega oli ära

kulunud õnnetumat last elusse äratades, ning seni aeti kirik-aial haud kinni — heldene Jumal, oleks ta ometi hauaigi olnud.

Kärsitult kargas ta püsti ja kahmas toolilt märja pealiskuue, mille ta esite awitamisetuhi- nal seljast oli wõtnud. Aga wana koduhoidja, kes osawõtlikult ta tumma walu oli waadanud, hakkas keelates käest kinni.

„Hauale minna on juba hilja,“ ütles ta neiu mõttest aru saades. „Näe, matuseliste järg juba õues; pealegi on su riided wees- käimisest märjad, kuhu sa nii wõid minna? Riputa märjemad tükid ahju juurde kuiwama kuni ma uued toon, ja süüa pole sa ka weel saanud.“

Wanaeide lahkest keelust hoolimata ajas Anu kuube selga.

„Täna lahke pakkumise eest,“ kostis ta lühidalt. „Kui kasuema — surnud,“ sõna ei tahtnud hästi üle huulte tulla, „siis ei ole minul enam aset siin majas.“

Nagu murtud astus ta ukse poole. Seal tuli uus takistus. Wäike weehädaline, kes siinamaani wagusi woodis oli seisnud, sirutas käekesed oma päästja järel wälja, kuna ta äkilises palawikuärituses karjuma hakkas: „Ära mine, ära mine, muidu ma kukun jälle purde pealt jökke!“

Kahtlaselt waatas Anu paluwa lapse pea- le ja siis üle ukse akna all wiibiwa jalutu mehe poole. Abita nagu ennegi istus ta oma koha peal, kuna teine ta wäikestest tütardest ta kõrwal seisis nagu tahaks ta isa toetada uues õnnetuses, mis ta peale langenud. Hai- getoas räägitud sõnadest ei olnud tal ükski kuulmata jäänud, aga ehk küll sügaw puna

mehe lahja nägu kattis, jäi ta suu wait. Selle eest astus ta wäike tütreke wiiwitades wõõra lähedale.

„Maia ei jää wait, kui sa ära lähed,“ ütles ta kartlikult paludes. „Ta on ikka nii isemeelne, ja meil ei ole ka nüüd enam ühtegi, kellega meie weel räägime . . . isa sureb wist ka ära, ta ju ei saa enam käiagi. Jää sina meile. „Ja laps sirutas meelitades käekesed noore naisterahwa näo poole.

„Ei, ei, Maia juurde pead sa jääma, Elsa ei tohi sind ära saata,“ hakkas haige, kes õekese sõnust aru polnud saanud, uueste karjuma, ja wiibimata astus Anu woodi äärde tagasi, kui ta ka parem laste ema nägemata oma teed oleks läinud. Palawikus kuumawa õnnetuma lapse nuttu ei suutnud ta pehme süda ka ära kannatada. Ja kasuema hauale minna, oh Jumal, seks jäi weel aega küllalt!

Tuim ootamata kätte tulnud ahastusest ja ilma et ta kergitawaid pisaraid oleks leidnud, istus ta sängi serwa peale — weel ta ei teadnud, et ka ta wäiksetel kaitsealustel iial enam hella ema tulemas ei olnud.

Kirik-aial oli õpetaja matuseteenistuse lõpetanud. Weel kord tõusis lauluheli hämariku tumeda taewa poole, siis aeti haud kinni; rist seati üles ja kalmuküngas ehitati kaasatoodud wanikutega, ning matuselised seadsiwad sammud leinamaja poole. Kalmu alla sängitud perenaise mõlemad tütrede ja lähemad sugulased heitsiwad weel kord waiksele palwele haua äärde põlwili — siis lahkusiwad ka nemad.

Kodus oli külaliste wastuwõtmiseks wapraste tööd tehtud. Wana naisterahwas, keda „saunaeideks“ nimetati, kes aga weskirahwal kui alatine käsiline majas asus, oli osaw olnud oma ametis, seda tunnistasiwad wiisakalt kaetud lauad ja lugemata hulk waagnaid magusaste lõhnawa toiduga, mis ta matuselt aegsamalt rutanud tüdrukute abil lauale kandis. Pikk laud suures elutoas ägises pealepandud söökide rohkuse pärast, ning see oli tarwiline, sest nagu jõgi woolas matuseliste hulk majasse. Kõik oliwad tulnud, kes aga wähegi sugulased wõi tutwad, ja nagu teada, on jõuka suguselts ja tutwuskond ikka laialine.

„Surnust peab ainult head kõneldama“ — see sõna näis siin rikkalikult kaetud laua taga iseäranis kerge täita olewat. Praegu alles tulnud tõsisest teest hoolimata jooksis jutt mis sorinal, ja igaüks teadis õndsas perenaise elust rääkida, kes kuulus hea inimene oli olnud ja kiidetud majapidaja.

Laua eesotsas istuwate majatütarde peale mõjus see kahte wiisi. Kuna noorem, wähem nägus, haleduse pärast silmi kuiwaks ei tahtnud saada, kuulas wanem, pilt-ilus naisterahwas uhke ja nägusa näoga, külaliste juttu. Tõsi ju oli igas tükis, mis õndsast emast räägiti, kuid liig alandlik isik ta polnud, ja järelandja — ei, nii ei saada ilmas õigeks! Ja uhkelt libises naise käsi üle juuste, mis kollased nagu lausa kuld toreda musta tanu alt läikiwad. Siis pööris jutt maja lese peremehe peale, kes õndsas emaga oma suurema toe oli kaotanud ja isegi kahe wäetima lapsega maha jäi. Õnnis perenaine oli aastate eest

oma laste kõrwal ka ühe wõõra üles kaswatanud. Ühte matuselist kuuldi meelde tuletawat, kus pidi see kasutütar Anu praegu wiibima, kas ta midagi oma kasuema surmast pole kuulnud?

„Jah, sina Issake,“ ütles saunaeit, kes just uueste täidetud lihawaagnaga köögist tuli, jutu sekka, „kudas mõnikord lood maailmas lähewad! Just siis, kui te kirik-aial haua weerel seisite, tuli Anu õue — kasuemale käima. Taewas hoidku ise igähte inimeselast nii hirmsaste ehmatamast kui tema waene, kui ta kuulis, kuhu kasuema oli wiidud. Üsna kangeks jäi ta esimesel silmapilgul, ei tulnud weepiiska silmast ega sõna suust. Meil juhtus just õnnetus kui ta tuli . . .“ Wanamoor jäi nagu meelde tuletades wait ja läks näost punaseks; eespool sündinud lugu ei tahtnud ta ju sugugi matuseliste hulga ees rääkida. Aga juba oli hilja.

„Mis õnnetus siin juhtus,“ helises ilusa Öuema perenaise kõlaw hääle üle laua, „ega lastest ometi keegi wiga ei saanud?“

„Ei, nii mõrudaks lugu ei läinud,“ kostis wana koduhoidja wiiwitades, „wäike Maia kukkus purde pealt jõkke . . . aga Anu oli õnneks käepärast ja tõi ta kohe wälja.“

„Purde pealt jõkke?“ Wäiklane Tammiku noorik ajas hirmuga oma punaseks-nutetud silmad pärani. „Heldekene, kui laps ära oleks uppunud, wõi haigeks jääb! Ja sellest ei rääkinud sa enne midagi!“

Muidu pikaline naisterahwas kargas rutuga toolilt ja tormas tagakambri ise waatama. Teine rahulisem õde tahtis sedasama teha,

aga ligikorras istuwa wenna waigistawa käeliigutuse ja saunaeide rohkete wabanduste peale jäi ta paigale, ja jutt pöördi jälle uueste joonde . . .

Kuna toas söödi ja matust pühitseti, istus Anu kambris haige lapse aseme ääres.

Wanal saunaeidel oli õigus, ehmatuse ootamata leinasõnume üle oli ta tuimaks teinud. Tal ei olnud ühtegi selget mõtet oma oleku üle, waid kõik, mis ta waimusilma ette tõusis, oli ühtewiisi tume ja udune. Ainus, mis wiimasel paaril tunnil ta tähelpanemist päris, oli ta ees, kes kanges palawikus asemel wehkledes ja sonides ta kätt kōwaste oma wäikses kuumas pihus pidas, nii et ta woodi äärest liikudagi ei saanud. Mis muidu majas sündis — majarahwa rutuline talitamine ja külaliste wali jutukõmin eespoololewatest tubadest — ei puutunud temasse. Nii ei pannud ta ka tähele, et kambri uks järsku lahti tõmmati ja õndsas kasuema noorem ja armsam tütar rutuga sisse astus. Alles kui kaks pehmet kätt hellaste ta kaela ümber hakkasiwad, ja paar lahket silma, õndsas ema oma sinised silmad, täis pisaraid ta otsa waatasiwad, sai ta aru, et ka tema kurbtusest osa wõtma oli tulnud — ja nüüd wast leidis ta kergitawaid pisaraid.

Kaua nutsiwad mõlemad naisterahwad üksteise kaelas . . . siis pühkis noor naine silmad kuiwaks ja pööris lapse poole.

„Wäike wäeti waenelaps,“ ütles ta lapse pruuni kähertukka silitades, „ka sind on surmaingel nõudmas käinud, ja poleks Anu mitte parajal ajal juhtunud“ — ta jäi wait, kuna wärin üle ta keha käis.

„Aga kus ilmanurgas sina wiibisid need wiis pikka aastat, et keegi sinust sõna teada ei saanud?“ ütles ta siis küsides kasuõe poole.

„Ema igatses ja ootas sind ühest päewast teise, aga kes ei tulnud, olid ikka sina. Kas ta sul tõeste nii täieste meelest wõis unuda?“

Noorik ootas wastust, aga kui küsitawa poolt ainult nuutsumine ta kõrwu kostis, kõneles ta edasi:

„Jõestel on waheajal palju kurbtust sündinud. Suwel saab kolm aastat kui Otto naine ära suri — ka sedagi ei näita sa teadwat?“ lisas ta küsides wahele, kui Anu imeteledes ta otsa wahtis.

„Lapsed oliwad siis alles aasta wanad ja esiotsa rasked küll talitada, õndsäl emal on nendega ütle mata palju muret olnud. Aga nüüd on nad Jumal tänatud prisked ja tublid, kui aga sellest siin woodis ka asja saab... Siis hakkas ema põdemä, ja sellel talwel tabas õnnetus ka Ottot. Ta oli ligi 10 wersta kaugelt K. metsast palkisid wedama sulased ette ära saatnud, ja et tal metsawahiga weel õiendamist olnud, ise maha jäänud. Metsas aga läinud regi ümber ja jäme palk kukkunud nii hädaohtlikult tema jalgade peale, et ta neid kudadi enam pole alt ära saanud. Õnnetuseks pole kellegil seal käimist olnud ega keegi ta appihüüdmist kuulnud. Alles õhtu pimedas, kui ta juba mitmetunnilise ootamise järele külmast kange oli, on metsawaht juurde juhtunud ja ta koju toonud.

Pikast ja raskest haigusest, mis nüüd tuli, on ta tugew loomus küll wõitu saanud, aga jalad on — ehk küll mitte luud murtud pole,

jõuetumaks jäänud. Ta ei saa karkude naljalgi kõndida!“

Noorik jäi wait. Nuttu silmist pühkides kõneles ta siis edasi: „Selle järel hakkas ema surema. Meie kolm last olime ta juures, aga mure Otto ja sinu pärast ei lasknud teda rahu leida. Mitu aastat oleme emaga seltsis — muidugi salaja, sest Otto ja Leena ei tahtnud sest midugi teada, seepärast et sa teadmata ära läksid, — su ärel lasknud kuulata, aga alles mõne nädala eest sain ma kogemata kuulda, et sa taga Pihkwat sugulaste juures olid. Ma kirjutasin kohe. Kas sa mu kutse peale tulid?“

Kirja ei olnud Anu saanud, aga ta kõneles oma igatsusest, mis nii tungiwalt tõusnud ja teda wastupanemata teele ajanud, nagu meil juba teada. Kaua weel istusiwad nad käsikäes ja pühitsesiwad kalli ema mälestust, kuni kõrwal kambrites matuselised wiimaks minekut tegema hakkasiwad. Siis tuli ka Leena haiget vaatama ja andis rutuga wenna lapse päästjale terwituseks kätt. Ta oli wäsinud päewasest talitusest ja ei tahtnud kaua wiita. Minnes kutsus ta õe kaasa ja pea puhkas kõik maja une hõlmas. Ka haige jäi aegamööda rahulisemaks, nii et Anu waheajal aega sai päewaste sündmuste üle järel mõtelda.

Teisel hommikul oliwad õed aegsaste jalul; mure abitu wenna pärast ei olnud neid kaua rahu leida lasknud. Nüüd istusiwad nad wenna, oma abikaasade ja weel mõne ligema sugulase keskel, kes ööseks leinamajasse oliwad jäänud, einelaul ja pidasiwad nõu.

„Nagu juba ütlesin, teist wiisi ei lähe,“ ütles Õuemaa noorik suure kindlusega, kuna ta laualistele läikiwast waskkannust kohwi tassidesse walas; „Anu peab perenaise-ameti oma peale wõtma. Tema tunneb majatalitust nagu õnnis ema ise, ja siis on ka ükskõik, kus ta teenib, kas siin wõi wõõraste juures.“

„Anu oli teenistuses,“ püüdis Tammiku Miina wahele rääkida; ta oli ikka pisut arg wanema ja tähtsama sõsara kõrwal. „Ma ei usu ka, et tal üleüldse on wõimalik kodumaale jääda . . .“

„Noh, selle peale ei wõi me praegu ega kunagi waadata. Ta peab jääma, muidu läheb Jõeste majapidamine täieste nurja. Päris wõõrastega on ikka poolik lugu, ja õnnis ema on talle küll niipalju head teinud, et me seda nõuda wõime.“

„Aga ehk tahab Wilmani emand ise oma tütre lapsi kaswatama jääda?“ ütles Tammiku Miina lahkelt wenna ämma, ühe wanadlase linnariides naisterahwa poole pöördes. „Selle järel me pole weel küsinudki.“

Teraw wastus oli wanemal õel nähtawaste keele peal, aga ta andis wanale emandale siiski aega ise oma eest kosta, mida see suurel sõnarohkusel tegigi:

„Heameelega ma jääksin, kallis wäimees,“ tõendas ta mahedalt. „Aga nagu isegi teate, wanainimesel raske teise paika juurduda. Pealegi on mul weel wiimane tütreke pooleni kaswatada, kuda ma ta kõige paremal õitsejal siia metsanurka wõin peita?“

„Ei ole ka waja,“ sähwas Leena lõikawalt wahele, kuna ta ilusad põsed weel punase-

maks läksiwad. „Linnasaksad ei kõlba maa-elule, seda me juba teame. Anu jääb ja ei keegi muu.“

Saunaeit, kas su külaline pole weel üles tõusnud?“ hüüdis ta praegu tupp-astuwale naisterahwale wastu.

„Ütle, et me teda juba ootame.“

„Kas Anu?“ kostis eit. „See läks juba tunni aja eest minema. Ta ruttas enne ära saada kui lapsed üles tulewad ja jälle kisma hakkawad. Maia ju ei annud ööselgi rahu, muudkui kartis ühtepuhku jälle wette kukkuwat.“

Mõlemad kälimehed, kes seniajani sõnalausumata kohwi oliwad joonud, hakkasiwad naerma.

„Paraku on mu kallis küljeluu kord jälle suled puhas ära jaganud enne kui lind käes oli,“ ütles Õuema peremees naljatades.

„Eile juba oleksid pelgikule kasuõele kammitsa pidanud tegema, miks sa nii hiljaks jätsid? Nüüd on ta kus seda ja teist, ja sina wõid suu puhtaks pühkida.“

„Seda sa weel ei tea,“ kostis perenaine tusaselt. . . . Ta wõib haua juures olla, sealt ta ikka kätte saan...“ „Ja wangiwiisil tagasi toon,“ täiendas mees pilgates. „Aga kui ta tõrges on ja ei tule?“

„Peab tulema,“ kostis Leena äritatult. . . Selle eest pean mina muret. Tiiu!“ hüüdis ta üle ukse tüdrukut, „ole Wirk, too mu kasuk eestoast warna otsast, ja käsi Juhan kärmeste hobune saani ette panna.“

Ise astus ta peegli alla rätikut tanu peale siduma.

„Mine sina kaasa,“ ütles Otto tasa nooremale õele. „Mina kardan, Leena saab mulle head soovides — teistele ülekohut tegema.“ „Kas sa siis tahad, et Anu tuleb?“ küsis Miina niisama tasa wastu; ja kui wend pead nikutas, tõusis ta üles soowi täitma.

„Hea laps“, tänas Õuema perenaine kasukat wastu wõttes. „Magadiskambris kummuti peal mu kindad, need too ka ära“.

„Ah, sina tuled kaasa?“ küsis ta õe poole pöördes, kellele abikaas lahkelt kasukat selga awitas panna.

„Kasakaks kohtu teel,“ sõnas weider Õuema peremees ise ilmsüüta nägu tehes, ja siis läksiwad naised trepist alla.

Kaks wersta maad oli Jõeste weskist surnuaiani, aga Anule näis tee sel hommikul äramõõtmata pikk olewat. Piiga waarus jalge peal ja wärises külma pärast. Eilse weeskäimise ja öösese walwamise tagajärg. Pealegi oli ta eineta teele tulnud, ja wiimaks raske iseenese peale kaebaw hingepiin.

Kibedalt nuttes langes ta wiimaks hauale jõudes kõrwalseiswa ristikiwi najale. Kas ta arust ära oli olnud kõik need aastad! Kas talle iial meelde ei tulnud, et kasuema wana oli ja surra wõis, kuna ta kiusakalt eemal wiibis? Kas mälestus kasuema heldusest ja armastusest mahajäetud waeselapse wastu tõeste mitte wõitu polnud saanud kurbduse üle, mis sellesamale lapsele kord ta katuse all oli osaks saanud — ilma kasuema süüta? Õieti oli tal häbi weel selle ahastuse peale mõtelda, nii wäikseks kahanes ta selle wahe aja sees Jõestel sündinud õnnetuste

kõrwal. Ja kas nüüd, muidugi kasuema mälestuse pärast, ta kohus ei olnud Jõestele jääda — Otto ja ta waeste laste toeks? — Aga ei; kindla käega pühkis ta pisaraid silmist ja ajas keha sirgeks. Õnneks ei olnud tal waja ennast wägise ühte kohta pakkuda, kus teda ei tahetud. Ja hea oli, et ta täna hommiku jumalagajätmata endisest kodust lahkus. Peale Tammiku Miina, kes õndsa kasuema härda südame oli pärinud, ei saaks seda ka wist keegi tähele panema. Otto ei olnud eile terve õhtu otsa temaga ühte sõnagi rääkinud, ehk ta küll ta lapse weest wälja oli toonud ja suure waewaga toibutanud. Niisama wähe oli ilus Leena waewaks wõtnud oma perenaise istet laua otsas maha jätta ja teda waatama tulla; neile ei olnud ta midagi enam wõlgu. Palwet tahtis ta weel teha oma heategija kalmul ja siis iialgi enam siia tagasi tulla, kui see mõte ka mõru oli — kui surm!

Seal kuulis ta korraga käimist nii waiksel surnute puhkepaigal, ja imestades ümber keerates seisis ta kasuõdede ees.

„Sinul on ju kaabakate kombes wesiselged,“ ütles Leena pilgates, kuna ta kätt terwituseks pakkus. „Just nagu jooksik kunagi, teadmata lähed, salaja tuled . . . Kas sa paremat mu wanemate majas pole õppinud? Noh, kas mul õigus pole,“ rääkis ta edasi, kui Anu pakutud käe eest põlgawal näol kõrwale taganes. „Poleks sa täna hommiku mitte salaja ära jooksnud, poleks mul tarwis olnud su tegusid meelde tuletada. Aga nüüd ära wiida enam meie aega, wõta oma asjad ja siis lähme. Kodus räägin, miks su järel tulin.“

„Sul ei ole tarwis minu pärast aega wiita, minu tee ei wii enam Sinu wanemate majasse,“ kostis Anu, kellel raske oli kasuõe jutu juures wagusi jääda.

„Noh, kui Otto terve oleks, ehk ta nainegi elaks, ega ma siis sind ei sunniks,“ ütles Leena ühtewiisi hooletumalt. „Aga nüüd on sinna õppinud inimest waja, sellepärast sind kutsuma tulin.“

„Minul aga on juba koht, ja ma ei tea koguni, mis mind peaks ajama weel Jõestele tagasi tulema,“ kostis Anu kiusakalt.

„Wõi nii.“ Ilusa naise silmad hakkasiwad wiha pärast wälkuma. „Ja seda kuulutad sa nii lausa kartmata selle haua ääres, kes su armu poolest wastu wõttis ja sulle leiba andis, kui enam keegi su järele ei küsinud. Kas mul õigus oli ema hoiatada, kui ta sind hellitas nagu mõnda parunitaime. Ma ütlesin talle, et ta sinu poolt ometi tänu ei leia, aja nüüd mu sõna waleks. Sina oled kangekaelne ja . . .“

„Jää wait,“ palus Miina õe kätest kinni hakates. „Tuleta meelde, et wäike Maia ilma temata wiimast und magaks. Näe, mis nägu Anu on, wist haige.“ Ja lahkelt püüdis ta hirmus ära kahwatanud ja jalge peal tuikawat kasuõde toetada.

„Leena on ikka nii kärsitu, mis sa teda wasturääkimisega äritasid. Mis õnnis ema sulle head tegi, sündis armastusest, mille üle meil õigust pole kohut mõista ega tasu nõuda. Meie ei taha sind ka koguni sundida tagasi tulema, Otto käskis . . . me tahtsime,“ — wäikese nooriku hääl läks kartlikuks, „me tahtsime sind paluda tagasi tulla. . .“

„Ja muidugi, paluma,“ pahwatas Leena põlgawalt wahele. „Waat kus kokk, kes leent oskab soolata,“ pilkas ta Miinat. Kuni ta ju taewani ulatab, siis tuled sina weel paitama. Mina sind ei palu,“ pööras ta uhkelt Anu poole. „Kuid seda ütlen : kui sa ei taha, et ma sind üheks päris tänamataks, ülekateläinud inimeseloomaks pean, siis ära aja enam kauem kiusu, waid tule ligi. Palka ju wõid sa Otto käest niisama palju saada, kui igast wõõrast kohast.“

Ta kumardas silmapilguks üle haua, siis pööris ta ümber ja läks kirikaialt wälja.

„Ära nuta,“ palus Miina, kui kasuõde käed silma ette kattis. „Eks sa Leena wiisi ei tea, et ta siis kõige kalgim ja karedam on, kui ta midagi iseäranis tungiwalt soowib korda saata. Otto saatis minu kaasa, et ma sulle ülekohut ei pidanud teha laskma. Anna andeks, et ma oma ülesannet nii halwaste täitsin. Ja siis ütle, kas sa wõid Jõestele tulla, wõi oled sa kellegile muule sõna annud. Ma usun, et mulle öeldi, sa olewat oma onu-poja mõrsja. Kas tõsi on?“

„Ei ole,“ kostis Anu. Ta on küll ikka kosinud, aga mina ei tahtnud otsust anda kuni ma emaga oleksin rääkinud. Nüüd on kõik hilja!“

„Ja sina ei lähe enam tagasi, waid jääd Jõestele, kas on nii, mu õde?“

„Sinu pärast olgu nii,“ kostis Anu, kuna nüüd tõeste pisarad ta silmist woolasiwad. „Sinu ja õndsa ema pärast tahan ma jääda ja truuste su wenna tööd teha, teiste pärast, kelledel piiskagi armu mu wastu ei ole, ei pistaks ma jalgagi enam tagasi.“

„Ära seda ütle,“ waigistas wäike noorik kohkunult. „Ega nad õelad pole, Leena ja Otto, muud kui wähe kannatamata ja uhked. Ega kõik inimesed ühte laadi pole. Aga nüüd jätame emakese Jumalaga, et me minema saame“.

„Tõeste, sina oled haige,“ lausus Miina, kui nad surnuaia wärawast maanteele astusiwad. „Jalad sul käiwad risti all ja nägu peas päris tuhakarwa. Hea et Leena hobusega tuli, kuidas su muidu siit ära wiiksin.“

Kodus oliwad mõlemad kälimehed ju ukssel ootamas. Õiema peremees päris täis uudishimu, kuidas „wangiwedu“ korda läinud; aga kõik kolm naisterahwast oliwad nii tõsised, et ta kannatus katkes ja ta parem weskisse möldri jutule läks.

Ülewal toas wõttis Miina kasuõe käekõrwa ja wiis ta abitu wenna ette. „Õndsas ema mälestuse pärast jätab Anu oma teekonna katki ja astub sinu teenistusse, mu wend, muidu ei tea ta sidet, mis teda kodumaal peaks,“ ütles ta peaaegu pühalikult.

Tume puna kattis Otto nägu, ja wähe aega kestis, kuni ta Anu käed pihku wõttis ja kostis:

„Jumal õnnistagu ja — andku sulle kõike head, mis minul wõimalik pole.“

„Aga nüüd pean sind rawitsema hakama,“ ütles Miina wähe aja pärast tuppa astudes ja taldrekut käes pidades, mille peal mitmesugust toitu oli. „Saunaeit kaebab, et sa eile ka midagi pole söönud, ja meie pool ometi paljast õhust weel ei elata,“ lisis ta naljatades juurde. Nüüd söö esiteks, teiseks heida sina sõnakuulelikult sängi, ja kolman-

daks ära tõrgu wastu, kui saunaeit sulle kuuma higistamise-theed toob. Terwe maja lõhnab juba selle kalli rohu järel. Leenal ja minul on esiotsa veel tegemist eidekese warandust üle waadates, aga niipea kui aega saan, tulen vaatama, kuidas sa mu käskusid täidad. „Kas said aru, armas õde?“ küsis ta armuga Anu silmi waadates.

„Miina tädi, ära karda; küll mina järele waatan,“ kostis Anu asemel wäike Elsa, kes ligikordas seisis. Ja naerdes läks noorik oma tööle.

Õhtuks oli õdedel õndsas ema majapidamine üle waadatud ja iga tükk omale seatud. Et nad isegi jõukad oliwad, ei wõtnud nad midagi surnu asjust, waid jagasiwad kõik kasuõde ja teenijate wahel ära. Siis sõitsiwad Õuemaa rahwas kodupoole, kuna Miina oma mehega teise hommikuni jäi.

Armas Mari!

Paar nädalat ju on mul Su lahke ja südamest osawõtlik kiri käes, ilma et ma seniajani mahti wõi ka südamerahu oleksin leidnud Sulle wastata. Pihkwa onu läbi, kes üksinda koju sõites Sinu poolt läbi läks, said Sa ju teada, kui walju käega saatus mu ülemeelsust nuhtles, et ma palawalt igatsetud kasuema asemel tema külma ja tumma haa eest leidsin. Lein, äraütlemata walu ja iseenese peale kaebab kahetsus, mis, kui kurba sündmust teada sain, mu hinge täitsiwad, oliwad ja on praegu weel suuremad, kui ma neid kirjutada oskan.

Et onu ka mu Jõestele jäämise üle teatust on annud, siis jääb mul üle ainult Sinu küsimuste peale kosta.

Kõik Su kiri on üks küsimus. Sa ei ole mu kirjast sugugi aru saanud, Sul on mu kasukohast lahkumine udune, Sa ei tea üldse mu lapsepõlisest minewikust midagi, sest et me alles kui täiealised, see on leeri tud neiud, L. käsitöökoolis tuttawaks saime. Sa ei mõista, kuidas Otto, kellest Sa ikka

arwanud, et ta mulle enam oli kui kasuwend, mind minna lasknud.

Sul on õigus seletust nõuda, sest kes A on ütelnud, sellel ei ole luba B juures wiibida. Ja et ma kord joones olen, sest kõigest kurbtusest hoolimata äratab kodus olles jälle iga kiwi, iga põõsas, iga lihtne majariist mälestusi endisest ajast, siis tahan tõeste Su tahtmist teha ja koguni tagasihoidmata nagu mõni „asjamees“ oma elust kirjutada.

Nagu sa tead on Leena ja Miina minust mõnigi aasta wanemad, ja neid loeti juba siis täiearuliste sekka, kui mind Jõestele toodi. Ka Otto on minust kolm aastat wanem, siiski wõttis ta minu, ehk küll wiiwitades, oma seltsiliseks. Ja lõbusad ajad oliwad, mis siis tuliwad! Seltsis õppisime hella eidekese woki kõrwal lugema, seltsis hoidsime lambaid, seltsis käisime M. külakoolis ja üheskoos wiitsime oma prii-aja suwel mööda: põldusid ja heinamaid uidates, metsas teineteise wõidu lillesid korjates wõi kodus jõe kaldal wana suure lõhmuse all istudes ja tammi pealt wäsimata mahasadawat wett waadates, talwel enamasti weskiliste jaoks olewas ratta-kambri kõrwaltoas, kus ütlemata lõbus oli. Siis jutustas Otto. Lõpmata palju teadis ta lugusid näkkidest ja wesineitsidest, kuningapoegadest ja waestest-lastest j. n. e. Tore kuningapoeg oli ta ise ja sügawas metsas asuw alatu waenelaps mina, keda ta suure au ja iluga oma kuldseesse lossi wiis. . .

Lendes läksiwad aastad mööda. Kui Ottol kihelkonnakool läbi oli käidud, saadeti ta linna kooli. Kasuema nuttis oma ainust poega majast saates, ta suudles ja manitses korda-

mööda ja palus teda heaks ja ilmsüütaks jääda petise maailma keskel. Ta soov läks täide. Meil, see on kasuemat ja minul, Leena ja Miina oliwad waheajal uhketel saajasõitudel ära wiidud, ei olnud iial asja ta üle nuriseda, kui ta kooliwahedel koju tuli. Ema rõõmustas ta priskuse ja heade kommete üle, ja minule jäi ta tulewaseks päästjaks kuningapojaks nagu ennegi, ei, nii lapselikult me enam ei rääkinud, waid nüüd ütles Otto: kui mina peremees olen ja sina perenaine, ja siis läksime mõlemad tulipunaseks näost. . .

Ühel ilusal õhtul, kui me jälle koos jõe kaldal istusime, Otto juttu westes ja mina jõe pühalisel waikusel hinge pidades, oli ema tasa meie juurde tulnud. Kui Otto tulewiku-pilt walmis oli, astus ta pöõsa warjust wälja. Ta näis sügawaste liigutatud olewat ja silis kord oma poja prisket palet, kord minu musta pead. Meie ei julenud häbi pärast rääkida ja tema ei ütelnud ka midagi, aga sest ajast saadik näis ta iseäralise hoolega minu töö ja õppimise üle walwawat. Tihti ka kuulsin ta käest sõnu, nagu: ole wirk, laps, kes suure maja perenaiseks tahab saada, peab kõik ise ära katsuma j. n. e., ja ehk ma küll üleni punastasin, ütlemata magusad oliwad need sõnad ometi!

Aga ka neist aastatest, ehk nad küll armsad oliwad, ei jäänud ükski paigale, nagu tuuletiiwul ruttasiwad nad mööda. Kuue aasta eest, just nädal peale ennenimetatud L. koolimaja pühitsemist, teatas kasuisa häkit-selt, et Ottol waja olewat T. linna ühte suure-masse wabrikusse masinate tundmist õppima minna, sest tal olewat nõu Jõestele kraasi-

mise- ja ketramise-masinaid j. n. e. asutada. Jälle wõitles hädasüdameline kasuema pisaratega. Aga ta sai aru, et mehe nõudmine tarwiline oli ja pealegi oli Otto juba täieealine noormees, kes ise oma eest pidi muretsema. Nii käskis ta mind siis Wirk olla, asju seadida, „ja kui ta tagasi tuleb,“ lisas ta läikiwail silmil juurde, „siis tahame Jõestel nii suured pulmad pidada, et kõik kihelkond imestlema peab. Kuis ma õnnelik olen, et ma omale ise olen minija wõinud kaswatada!“ Pool tundi enne minekut seisis Otto wiimast korda weel jõe kaldal. „Kui ma tagasi tulen, Anu,“ ütles ta mu kätt pihku wõttes, siis“ — ta hakkas korraga naerma.

„Ei, seks on weel aega, kes teine ka mu jumetumat neidu peaks ihaldama tulema,“ hüüdis ta ülemeelselt. „Kõigepealt on mul päratu suur rõõm kord maailma ja suuremat linna näha. Küll ma sulle kõik kordamööda teada annan, mis mul head ilmas juhtub, kirjad kirjutatan nii pikad kui — ema käterätikud. Ja siin tammi juures, kus me nii tihti oleme koos olnud, kukkuwa wee kaasmängul, pead sa neid lugema, kas lubad?“

Ma lubasin. Esimene, mis õige warsti kätte tuli, oli igapidi täieline, teine oli kaunis pikk, ehk ma neid küll juhatatud mõõdupuu kõrwale panna ei julenud. Wiimaks tuliwad ainult lühedad teated isa kätte.

Poole aasta pärast suri kasuisa. Otto pidi koju tulema ehk ta õpeaeg küll weel täis polnud. Iseäralise südantpööritava kartusefundmusega seisin ma kaldal puu warjus, kui wanker õue wuras. Ega tal ju aega polnud mind tähele panna. Kui lesk ema isa kirstu

ääres nuttis ja muret kõik maja nurgad täis oliwad, waigistasin ma ennast sel päewal ja ka teisi kuni matus möödas oli. Aga mulle ei tulnudki paremat põlwe. Nagu Jakob Laabanist wõisin mina Ottost ütelda: „Ta silmad ei ole enam mu wastu nagu eile ja enne,“ ta näis ennast koguni meelega minust kõrwale hoidwat. Nädalad läksiwad mööda. Kewadesed tööd wäljal ja kodus oliwad lõpetatud, aga weel polnud heina-aeg. Wiimasel ajal näis mulle nagu oleks kasuema imestusega mind kui ka oma poega tähele pannud, aga mu meelest oli see üleüldse wõõriti ja tumekarwaline. Kes seisis selle eest, et mu mõte õige oli?

Ühel päewal katkusin ma aias umbrohtu wiljapeenardelt, kui korraga kaugemal põõsaste taga ema ja Otto hääl kõlas. Ma ei teadnud, et see minu kõrwade jaoks polnud ja jäin wagusi oma töö juurde. Ema tarkadest sõnadest polnud wõimalik aru saada, seda selgemalt aga kuuldus Otto äritatud toonil kõne mu kõrwu. „Lubanud ei ole ma iial midagi,“ ütles ta pahaselt, „ja ma ei mõista üleüldse, kuidas sinul wõimalik laste mängudest mulle kõidikut septseda. Armastus, ütled sa? Kas ma siin kodus õieti teadsin, mis armastus on? Selle taewalise leegi on alles Maie mu hinges sütitanud“, ütles ta nagu hõisates. „Mis ma ehk enne selleks pidasin, oli paljalt igapäewane harjumine. Anut ei ole ma iialgi armastanud, ja sellepärast ole hea ja saa aru, et ma oma sõna olen annud, mida ma enam ei wõi ega ka millegi hinna eest ei taha tagasi wõtta“.

„Oh poeg“, kostis ema; ta lahke hääl kõlas otsata kurwalt. „Poleks meie sind parem iialgi T. linna saatnud! Ja Anu? Heldene Jumal, mis südamega ma seda temale ütlen! Ütle, kuhu mu waene laps peab jääma, kui sinu uhke linna noorik majasse tuleb?“ küsis ta häki waljult. „Kas ta temale wast toaneitsiks peab hakkama?“

„Kuidas sa ise arwad,“ andis Otto külmalt wastuseks. „Teenijaid pean ma oma naisel niipalju, kui ta neid soowib — aga sa wõid Anu ju kuhugile mujale mehele panna. Ma ei usu, et mulle ta majasolemine just suurt rõõmu teeb“.

Kui külmasüdameliseks sa linnas oled läinud“, kostis ema . . . siis ei kuulnud ma midagi enam. Wist oliwad nad ära läinud, wõi oliwad mu enese kõrwad süüdlased, sest need kohasiwad peas ja silmade ees keerlesiwad peenrad, põõsad, puud kõik läbi-segamine. Kui kaua ma niisuguses olekus peenra wahel põlwitasin, pihutäis kapsaste wahelt nopitud nõgesid käes, ei tea ma mitte. Õues oli juba widewik, kui kasuema pehmed käed mu kaela ümber hakkasiwad ja ta armsal häälel kurwalt küsis: „Anu, laps, kas sa mu hüüdmist ei kuulnud?“

Ma püüdsin naeratada, aga see wõis küll wäga weider näha olla, sest ta waatas uuriwalt mu otsa ja ütles siis: „Ära püüa mind eksitada, waene laps, ma näen su näost, et sul juba kõik teada on.“ Ta tahtis mind trööstida, aga nüüd käis mu käsi paremine ja ma naersin suure häälega. Nad ei pidanud keegi mu hirmust hingepiina näha saama, ka kasuema mitte!

Teisel päewal palusin ma luba mujale teenistusesse minna ja mu tore kuningapoeg oli silmapilk walmis ettewõtet heaks kiitma. Aga ema sai nii kurjaks, kui ma teda iialgi pole näinud, ja ajas ta toast wälja. Ja siis andis ta mulle häid sõnu, et ma tema pärast weel pidin jääma . . .

Hirmsad oliwad päewad, mis nüüd tuliwad. Oleksin ma ometi kord nutta wõinud oma ilusa unenäo kadumise üle, aga mu silmad oliwad kuiwad ja kuumad nagu kerisekiwid, ja teiste nähes ma aina naersin. Ma naersin kui ilus mõrjsja esimest korda külaliseks toodi, ja olin pealtnäha üks rõõmsamatest kui mõne kuu pärast, mil Otto pea muud ei teinud kui linnawahet sõitis, ettekuulutatud suur pulm tõeste Jõestel ära peeti. Aga kui see suur rõõm mind peast rumalaks ei pidanud tegema, siis pidin ma rõõmu hallikalt lahkuma, see oli selge; ja et ma kasu-ema keeldu kartsin, siis walmistasin end seks salaja.

Päew pärast pulma, kui kõik asjad jälle puhastatud ja paigale pandud oliwad, kutsus ema mind oma kambrisse. Ta oli mulle kena rätiku ostnud ja tahtis seda mulle kätte anda. See oli mulle wäga meelepärast, sest nüüd wõisin ma keelmata ta armast nägu suuandmistega katta, enne kui ma lahkusin. Õhtul, kui pimedaks läks, kirjutasin ma mõne sõna jumalagajätmiseks paberi peale, et neil mitte asja ei oleks mind -- jõest otsida, ja panin kirja uue rätiga oma sängipäitsi peale. Siis sidusin mõned tarwilisemad riidetükid kimpu ja pugedin tasa uksest wälja. Õues peatasin weel kalda weerul puu all ja

kuulatasin wete mühinat, — siis läksin kaugele, walu südames ja wiletsus silma ees!...

See, armas Mari, on mu kurb saatus, mille nimetamisega Su nii uudishimuliseks tegin. Sina ehk saad mu tegu isemeelseks nimetama, ja ka Jumal on mind selle järel nuhelnud. Iialgi enam ei saa ma oma heategijat näha ega temalt andeksandmist paluda! Oh kui otsata walus on see teadmine!

Ena surm ei ole siin majas ainus lein. Kolm aastat juba olewat Otto naine mulla all. Otto ise on jalutumaks jäänud ja haigusest ära kurnatud nagu surmawari. Äri ja maakrunt on aga aastate jooksul ikka laialisemaks läinud, ja et praegu muud korrapidajat majas pole, ei lasknud Leena mind mitte enam ära minna. Muidugi tegi ta seda jälle omal wiisil, mis mitte mahe ei olnud. Aga ma ei taha muu kui oma kohuse peale waadata, sest muidu ei teaks ma kust julgust wõtta, et jälle siin elama hakata. Kui hästi ma oma uue ametiga toime saan, sellest kirjutan Sulle edaspidi. Seniks jää jumalaga ja terwita oma armsaid lapsi minu poolt. Jõestel on ka kaks wäikest tüdrukukest, Otto kaksiktütred, kes imestusewäärilise armuga sest saadik kui siin olen, minu poole hoiawad. Ainult need kaks ilmsüüta last teewad rõõmu Sinu kurwastud

Anule.

Ilus ja soe lehekuu oli lausa imet teinud. Nagu õige majapidaja, kes midagi raisku minna ei lase, oli ta mulluse suwe wiimase

päranduse, väiksed alatud lehenupukesed raagenud puudes ja põõsais, mida talwe kõige oma waljusega ometi polnud ära häwitada jõudnud, rawitsemise alla wõtnud; oli neid kosutanud ja kaswatanud ja päiksepaistel suudelnud. Wähe aja pärast wõis ta uhkusega oma töö peale wadata, sest nagu tihe roheline linik kattis noor lehis metsasid ja väljasid, kus linnud rõõmsalt laulsiwad Ka Jõeste ilusas õueaias haljendasiwad wiljapuud ja siin ning seal piilusiwad juba walged ja punakad õiesilmad lehtede wahelt. Iseäralises kewaderõõmus näis aga wana mälestuserikas lõhmus kaldaweerel latwa kiigutawat, nagu sirutaks ta kaitsedes oksti kõrwalseiswa weski poole. Tema oli siin jõekaldal esimene olnud ja aastate jooksul nii mitme põlwe sündmusi näinud. Siin oli ta tärgranud ja suureks sirgunud, oli warjuta talwe tuisku ja suwe palawust kannatanud, kuni wast unustus tuli. Ühel päewal ratsutas mõisaherra teed mööda. Üks talumees käis tal kõrwal. Lõhmuse all seisatasiwad mõlemad ja rääkisiwad kaua aega, ja siis andis talumees aupaklikult mõisniku kuuehõlmale suud. Talumees oli praeguse Jõeste omaniku esiwanem ja mõisnik oli talle ustawa teenistuse eest priiuse kinkinud ja õiguse andnud jõekeese kaldale weskit asutada. Sest endistel aegadel oliwad, nagu tuttaw, ameti- ja kaubitsemise-kohad, weskid ja kõrtsid ainult mõisniku armu läbi talurahwale saadawal.

Nüüd algas äge talitus puu all. Palka weeti hoone tarbeks ja jõeale, mis seniajani wangistamata oli woolanud, tehti kiwimüür

paisuks. Kohkudes jäi ta ootamata takistuse ees peatama, ja nagu uimustuses laskis ta end kaldalseiswa majakese alumisesse ruumi juhtida. Ta kuldne wabadus oli kadunud. Seniajani oli ta ainult lillesid kalda weerul kaisutanud ja metsast läbi jookstes haljaste puude all wulisenud, ja nüüd pidi ta weski ratast ümber ajama. Wihaselt kohades kaebas ta lõhmusele oma häda ja mureliselt kõigutas see oma latwa — kuid asjata. Kui maja katuse alla sai, asus ehitaja sinna elama. Weski nimetas ta jõeäärse koha pärast Jöesteweskiks, ja oli oma tööde juures õnnelik kui kuningas.

Aastad läksiwad mööda. Weski asutaja sängitati hauda, aga ta sugu kaswis ja õitses, sai jõukaks aastate jooksul. Priirahwana oli see tal ka kergem kui teistel suguwendadel. Kui ka rahamaksud kõrgemad oliwad, siis ei olnud ometi tarwis mõisale ränka tööpäewi teha, waid kõik tööjõud wõis kodus tarwitatud saada. Ja seks leiti mahti. Weski asutaja pojapoeg ei pidanud kohakesest palju lugu, kuni tal maad polnud. Maad aga oli kaua raske saada, mitte sellepärast, et ta osta ei oleks jõudnud, waid et sel ajal weel keegi mõisnik müüa ei tahtnud. Wiimaks aga läks tal ometi korda ümberkaudsest maast tükki omandada, ja nüüd oli ta õnnelik. Tema järeltulija, praeguse omaniku isa, oli weel enam jõudnud koguda. Sissetulek oli rohke, sest et kaugel ümberkaudu teist weskit polnud, ja ka koha piirisid sai ta keelmata laiendada, sest et kaks wäikemaa-pidajat teisel pool jõge kehwuse pärast kohtadest lahti tehti. Et paraku sagedaste ühe õnnetus teise

õnn on, siis ei wiitnud weski peremees kaua, waid läks ostis kohad ära. Mõne aasta pärast kiskus ta ka wana wäikse weski maha ja ehitas uue suure ja ruumika kahekordse asemele. — Nii kasus ja kaswis hoolsa töö ja edasipüüdmise läbi väljaspoolne warandus, aga ka waimuerkuse poolest oliwad Jõeste omanikud teistest ees. Kui priirahwal, kel lahkem elu, oli neil rohkem mahti ja jõudu suuremat õpetust nõuda. Nad oliwad igaüks selles kuulsust otsinud, et wõimalikult hästi oma lapsi koolitada. Ka see peremees ei jäänud teistest taha. Tütardele wõeti kodusse koolitajanna ja poeg saadeti linna kooli. Wäike mustapeaga kasutütar ei olnud õieti kasuisa meelepärast, aga jaolt oma naise soowi peale, kes waestlast iseäranis soojalt armastas, jaolt ka enda uhkuse pärast saatis ta ka sellegi naabriwalda tütarlaste kihelkonnakooli; ja et tüdrukul hea pea ja hea tahtmine oli, siis oli ta weel enam õppinud kui peretütred.

Pärast isa surma sai koht Otto kätte, kes ka hoolas ja tegew peremees oli kuni õnnetus teda wiimaks tabas ja ta tõbewoodi heitis.

Nagu leinates oli waheajal wanaks ja laiaks läinud lõhmus oksi kõigutanud, kui noor priske mees külmast kange ja pool eluta koduse läwe ette toodi. Nagu küsides kohas ta selle haiguse ajal kord tasemalt kord waljumalt tuule käes. Ja siis tuli kewade! Kas wana puu mäletas, kuis siinsamas kaks rõõmust last kord oliwad mänginud ja suureks saades tulewikupiltisid kujutanud, millel rohkem kestust polnud kui õhku puhutud wahumullidel? Siis oli ka just kewade

olnud, ja lehkavad õilmed oliwad ta oksid katnud! Ja enne kui ta aimata jõudis, oli suur pulm tulnud, rõõmsad pidulised laulsid ja hõiskasid ta ümber. Pärast seda aga oli ta harva rõõmsaid nägusid näha saanud. Mõnikord oleks ta soovinud noorele peremehele südamesse waadata, kui ta wagusi ja kurwalt ta warjus seisis, ilma oma ilusa kaasata . . .

„Oh sina kallis taewas“, pajatas wana saunaeit ühel hommikul, kui pere söömast oli läinud, kuna ta ise lauda koristas. „Kuidas me naisterahwa-inimesed ometi selle suure tööga toime saame. Sulastel on tarwis põllule minna, aga kus tööriistad? Heldekene, ega meil neist puudus pole, kõik ulualused tarbeasju täis, aga kus kordaseadja, kus juhataja? Ühel sahalusikas kulunud, teisel äkkepulgad murtud, kolmandal rangiroomad lühikesed. Kui peremees ometi kargu najalgi alla õue saaks, aga see'p see on! Muudkui kaugelt igaühel hea õpetada. Õuema perenaine oli kindel selle peale: kui aga Anu majas korda peab ja perele õigel ajal süüa annab, küll siis töö tehtud saab. Just nagu leemekeetmine ka mõni kunts oleks! Katsu mul asja!“

Kaugemale ta ei saanud, sest kanges kõnetuhinas oli ta liig palju nõusid korraga käe peale wõtnud, milledest mõned alt ära libisesiwad ja põrmandale kukkudes kõlinal puruks läksiwad.

„Hea, et Õuema perenaist ligikorras pole,“ ütles Anu, kelle toas ta oli, kuna ta põrman-

dalt taldrekutükksid üles wõttis. „Nüüd tal oleks asja majapidamise-kunsti üle kõnet pidada, sest see siin on sul juba wiies nõu ära purustada, saadik mina Jõestel olen, ja sulastel all õues on ikka ühed ja needsamad adralusikad käes wäänata.

„Noh, ega's sinul ometi asja pole uhke kasuõe eest seista,“ andis wanaeit tungiwalt wastuseks, kuna ta oma ettewaatomata oleku üle häbi tundes kõõki puges.

Kui piiga üksi oli, astus ta jälle oma töö juurde. Wanal naisterahwal oli õigus oma kaebtustega, ütles ta iseendale. Töö oli tõeste wäga laialine ja peremees puudus. Aga kes wõis siin aidata? Kui waikseks, üksluiseks ja juletuks oli raske haigus muidu nii elawa ja tegewa mehe teinud! Nagu murtud istus ta oma karkude wahel, milledest tal ometi mingit kasu polnud. Kui sulased töö üle küsima ehk rääkima tuliwad, siis pööris ta pea kannatamatalt kõrwale ja käskis inimesi oma heaksarwamise järel teha. Mõnikord nägi Anu pisarate jälgi kasuwenna ärälõpnud näol, aga et ta ise iial oma käekäigu üle ei rääkinud, siis ei arwanud kasuõde oma kohuseks selle järel uurida.

Neli nädalat juba oli ta Jõestel ja saunaeide suuremaks peawaluks niihästi ülemwalitseja kasuwenna eluruumides ja sisemises majapidamises, kui ka wälistes talitustes. Ja kui ustawalt piiga oma ametit pidas! Ehk küll Otto iial aru ei nõudnud ta tegewuse üle, midagi ei käskinud ega palunud, oli ta ometi hommikust õhtuni wäsimata jalul, niihästi kodus kui wäljal töörahwa üle walwates. Muudkui weskisse ei olnud tal puutumist,

see oli peremehe haigusest saadik täieste möldri hooleks antud.

Ühel kaunil päeval, mil kõik majarahwas rõõmsalt oma töö juures oli ja lapsed kilgates ja hõisates aias mängisivad, läks Anu üles haigetuppa Otto jutule.

Nagu öeldud, ei olnud kõigel sel ajal kumbki teineteisega pikemat juttu ajanud kui just seda, mis hädaste waja küsida wõi kosta oli. Korra oli Otto jutu katset teinud. Ta oli Anu oma juurde kutsuda lasknud, aga kui see tuppa astudes liikumata ukse kõrwale paigale jäi ja wagusi nõudis, mis tarwis teda kutsutud, siis kadus mehel kõnehimu ja ta pööris ohtes näo wastu akent ja jäi wait. Täna tuli piiga ise tuppa ja wähe kartlikult kõlas ta hää, kui ta rääkima hakkas.

„Otto“, küsis ta tasa, „kas sa midagi enam haiguse kaotamiseks ei taha teha? Kas sa juba tohtri abi oled nõudnud?“

„Tohter on kaks korda käinud ja mitmed õpetused juhatanud, aga keegi ei täitnud ta õpetusi, ema jäi isegi haigeks — ja ega mul muud osawõtjat hingelist ju pole,“ ütles mees kurwalt. Punastades näppis piiga oma põlle palistust; siis tõstis ta pea üles ja kostis karedalt: „Tohtri õpetust wõiwad wõõrad ka täita. Missugune tohter sind waatamas käis? Lase teda weel kord kutsuda, ehk ta teab abi!“

Aga ta head nõu ei wõetud wastu. „Ära waewa ennast ilmaaegu,“ kostis Otto niisama karedalt. „Mul on siin hea küll aknast wälja waadata ja pole sugugi lusti wõõraid inimesi tülitada.“

Waikides läks Anu kööki. Aga teisel hommikul laskis ta hobuse wankri ette rakendada

ja sõitis ometi linna tohtri juurde. Tohter, wanaldane lahkesõnaga mees, tuli weel seltsamal õhtul tõbist vaatama.

Ta waatas haige hoolega läbi ja raputas siis kaheldes pead. „Teie olete ränga hoobi saanud,“ ütles ta wiimaks. „Ime, et mõnda luud pole murdnud. Teie liikmed on täieste nõrgaks jäänud. Warane abi oleks wistist kohe mõjunud. Aga ärge sellepärast weel kõike lootust kaotage,“ lisas ta julgustades juurde, kui Otto kurwalt pea rinnale laskis langeda.

„Kui wäike noorik seal,“ tähendas ta Anut, „waewa ei karda ja kõik õpetused karwapealt ära täidab, siis wõime ikka katset teha ja wiimaks õnnelikult sihile jõuda, eks ole?“ ja lahkelt koputas ta piigale õla peale..

„Mina ei ole noorik, tohtri-herra, waid teenija tüdruk siin majas,“ kostis Anu wagusi ja taganes ukse poole. „Sellepärast ei wõi minu waewast juttu olla, waid minu kohus on kõik teha, mis nõutakse. Ma palun nime-tada, mis teha tuleb.“

„Ja mina palun,“ kõlas haige hääl kiusakalt, et mind ilmaaegsete katsetega rahule jäetaks. Tohtri-herra ju arwab paranemise lootuse kahtlase olewat. Ma parem teistele waewa ei tee.“

„Kuidas te ise tahate,“ kostis tohter sigarit põlema süüdates. „Igaühel on ju woli enesega teha, mis ta tahab.“ Ta nimetas weel hinna, mis ta sõidu eest nõudis, ja läks ette-tuppa kuube wõtma. Anu läks järele ja pani ukse oma taga kinni.

„Tohtri-herra,“ ütles ta siis, „naljapärast ma Teid tõeste kutsumas ei käinud. Ma

palun, wõtke haige, ehk ta ise küll praegu wastu seisab, sellegipärast rawitsemise alla... Tal on kaks wäetimat last, kelledel edespidi ka isa tarwis läheb. Ta on wiimasel ajal palju raskust näinud, sellepärast ta nii üksluine oma olekus on“, lisas ta pool-wabandades juurde.

Uuriwalt waatas tohter piiga otsa. „Kui teenija tüdruk wõtate teie oma peremehe käekäigust liig soojalt osa. Kes minu waewa tasub?“

Hõõgaw puna kattis Anu nägu; aga ta wõttis julguse kokku ja kostis kindlalt: „Maksu pärast ärge kartke, tohtri-herra, Ot . . . küll ma seda teile kätte muretsen. Ja et ma osa wõtan . . . peremehe õnnis ema wõttis minu wäikselt armu pärast kaswatada, sellepärast on mu — kohus ta õnnetumat poega truuste teenida. Ütelge aga, mis teha on, minu hool täitmise juures ei pea puuduma!“

„Noh, katset wõib teha“, wastas tohter. „Ma kirjutan rohu ja wõin, kui siiapoole sõidan, wahel waatama tulla. Aga nagu öeldud, suurt hoolt ja kannatust on teil rawitsemise juures waja.“

Ta õpetas siis kätte, mis teha oli, ja tänades saatis Anu ta wankri juurde. Tagasi tulles läks Anu oma kambri ja seisis seal kaua kummuli sängi peal. Tal oli imelik wastane tundmus rinnus Ottole wägise oma kaastundmust pakkuda, kuna see talle ometi nagu ta arwas iga silmapilk näidata püüdis, kui wähe ta tema kaastundmust ootas. Kibedusega mäletas ta ükskord kasuwenna suust kuulnud sõnu: „armastanud ei ole ma teda iialgi,“ ja häbipuna tõusis talle näkku, k u

ta mõtles, kui wastumeelt ta siinolek Ottole wõis olla.

Ja nüüd tahtis ta teda tohtri õpetuse järele talitama ja toibutama hakata — ta enese selgesõnalise keelu wastu. Mis asi oli teda ometi ajanud tohtrit paluma kui see juba uinumas oli? Tõeste, ta oli päris mõtlemata olnud. Ta oleks weel täna õhtu läinud nii kaugele kui teda jalad aga kannud oleksiwad, et siis Otto keelmata oma surnud abikaasa peale oleks mõtelda wõinud ja tal waja ei oleks iga päew Otto wastast nägu näha... Aga kas ta tohtis siis seda ette wõtta? Mitte Leena süüksandmisi ei kartnud ta, waid palju enam Miina kurba nägu, kui ta wenna majatalitus jälle aina wõõraste hoolde jääb. Ja kuda oleks lastega olnud, kes hommikust õhtuni ta kannul käisiwad ja kaelas kõlku-siwad! Ei, neid ei oleks ta milgil kombel kurwastada tahtnud, nende pärast tahtis ta katsuda iseennast ära salata ja truuste oma kohut täita. Pool trööstitud astus ta peegli alla ja silus juukseid; siis läks ta õue lapsi magama tooma.

Teisel hommikul teatas ta Ottole lühidalt, et tohter ometi rohtu olewat kirjutanud. Ta ei leidnud oma imestuseks Otto poolt enam mingit wastupanemist. Aga ehk ta küll hool-saste arsti õpetusi täitis, iga päew weewan-nisid walmistas ja igas tunnis ümbrusi wahe-tas, ei olnud paranemist tunda.

Kewadesed tööd saiwad lõpetatud, ilus jaanikuu tuli kätte, ja saunaeit pidi mõndagi korda nagu ta ise ütles „jalad selga“ wõtma ja maa arstisid otsimas käima, aga haige ometi ei paranenud. Wäsinult ja julguseta istus ta

oma wana koha peal akna all ja keelas Anut waewa nägemast . . .

Seal sõitis ühel päewal keegi mürinal weski ukse ette. See ei olnud ime, sest Jõestel ei puudunud aasta otsa wett ega weskilisi, aga priskel noorelmehel ei olnud mitte wilja weskile toomiseks wankril, waid ta küsis, kas ta on Jõeste weski juurde jõudnud ja kas L. siin elab.

„Anu?“ imetles saunaeit, kes uudishimuliselt sinna oli tulnud, „miks ei ela! Aga külaline wist kaugelt tulnud. Astuge enne tuppa, küll siis tüdruku kätte saame.“

„Kas teil peremehega asja pole?“ päris ta edasi, kui wõõras wiiwitades wankri juurde jäi. „Tema oma jalaga õue tulla ei saa, peate tuppa ta juurde tulema. Kas teil wankrilt kraami ka on wiia?“

„Ei ole.“ Wõõras astus kaitsedes oma asjade ette, kui wanaeit wastust ootamata käe wälja sirutas wankrit tühjendama.

„Minul ei ole muudega rääkimist kui Anu L-ga. Kas ta kaugel peaks olema?“

„Anu, ae!“ hüüdis wana.noor üle õue, nii et põdur peremeeski uudishimuliselt pea aknast wälja pistis.

Hüüetaw astus keldrist wälja, kus ta piima-animaid oli koorinud. Ta pani käe silmade ette, sest nad kartsiwad heledat walgust.

Puna lendas üle nooremehe priske näo, kui ta piigat silmas. Ruttu sidus ta ohjad wankri külge ja sammus Anu juurde, kes liikumata paigale oli jäänud.

„Tere“, ütles ta rõõmsalt, kuna ta Anul käe ettewaatlilikult silmade eest ära wõttis. „Ega sa ometi ei uskunud, et ma su nii

kergel kombel siia jätan. Isa sai hästi sõnu-meie kõikide käest, kui ta kewadel ilma sinuta koju tuli, ja sest saadik ootasin ma igatsusega päewa, mil sinu järele tulla. Kas sa mind sugugi ei oodanud?" küsis ta kahtlaselt ja laskis käed maha langeda, kui Anu weel sõna ei wastanud.

„Piiga tõmbas raskelt hinge, siis kostis ta tasa: „Mul on kewadest saadik iga päew palju tööd olnud ja ei ole sugugi aega olnud muud mõelda. Kuis ema ja õdede käsi käib?“

Noormees waatas kurwalt tüdruku otsa ja ütles wiimaks: „Ma arwan, sa oled siin olles meid koguni ära unustanud. Muidu näitaks sa rõõmust nägu mu tuleku üle. Kas ma su meelest siis mitte midagi pole?“

Piiga oli koguni kimbus. Tal oli raske Pihkwa piirilt tulnud külalisele mõjuwat troosti leida. Kas ta oma sisemist olekut pidi awal-dama, millest ta lootnud oli, et mees isegi aru saab! Seal tuli saunaeit, kelle laia juttu ta muidu sugugi ei armastanud, õnne kombel appi. Wana naisterahwas igatses kõigest hingest teada, kes see külaline oli ja mis tal Anuga asja, ja sellepärast tuli ta mõlemaid tuppa peremehe juurde kutsuma, ehk see teda seks küll mitte käskinud polnud.

„Saunaeidel on õigus,“ ütles Anu kutse peale, „toas on parem rääkida kui siin õue peal. Tule kaasa!“

Pool wastupannes läks Jüri kaasa, ja wastu-meelt terwitas ta ärapõdenud meest akna all, kelle töö ja talituse pärast ta mõrsja tagasi ei pöörnud. Tal ei tulnud meelde, et Anu, kes muidu küll ta tahtmist oli teinud, selle

ühe küsimuse juures ka koduski ikka kartlik oli.

Otto oli seekord märksa jutukas. Nagu saunaeitki, tahtis ta teada saada, mis külalisel asja. Ja kui talle reisi otstarb ära seletati, arwas ta Anu täieste ja igapidi truu armastuse vääriliseks. Seal juures kumardas ta nagu kogemata üle akna ja hüüdis läwe ees mängiwaid lapsi. Jalamaid jooksiwad lapsed tuppä, ja nagu Eewa-tütardel kunagi, oli nende teaduhimu külaonu kohta suur.

„Külaonu tahab Anu-tädi Wenemaale tagasi wiia“, ütles isa seletades. Lapsed jäiwad seda kuuldes lahtiste suudega waatama. „Kas ta siis tohib?“ küsis wiimaks wäike Elsa, kuna ta trotslikult wõõra ette astus. „Anu on meie tädi ja meie ei lase teda iialgi ära wiia.“

Wäikene Maie aga hakkas tugewaste Anu kaela ümber. „Ära mine,“ palus ta haledalt nutma hakates. „Kui ma jälle haigeks jään, kes siis mu woodi ees istub ja minuga räägib? Palu wõõrast meest, et ta sind ära ei wii, ehk wõta mind ka ligi!“

Kortsuskulmul kuulas Jüri laste kõnet. „Igaühte teist kuuled sa,“ ütles ta nukralt Anu poole, „mind üksi pole sa iial kuulda wõtnud. Aga küsi esite, kas neil tulewal aastal mõni teine armsam pole kui sina? Kui ma ei eksi, oled sa ju ükskord siin majas üleliigne olnud, kuna aga meil — sind kahel käel wastu wõetakse,“ lisas ta paludes juurde.

Näis nagu oleks wiimane ütetus mõjunud, ja oleks piigal nõu olnud uut otsust wõtta. Aga lapsed oliwad ka agarad. Kumbki ei

nihkunud Anu kõrvalt, ja mõlemil woolasiwad heledad pisarad palgilt, kuna nad tõotasiwad:

„Meie ei taha ilmaski teist tädi! Jää sina siia, sind tahame palju armsamaks pidada kui isa ja Leena ja Miina tädid kokku.“

„Kes tänab sind, kui sa oma noore ea teise orjana ära kulutad ja kõik tulewiku wõõraste eest ohwerdad?“ küsis Jüri tungiwalt.

„Jüri on õigus“, lausus nüüd Otto wäri-sewa häälega, millele ta asjata kindlust püüdis anda. „Meil ei ole õigust nii suurt ohwrit nõuda ega wastu wõtta. Ühel pool seisab mees, kellel terwed tugewad liikmed ja palaw hing rinnus sind õnnelikuks teha, ja teisel pool“ — ta peitis näo käte wahetele ära, ja kuuldus, nagu oleks ta nuuksumisega wõidelnud. Siis tõstis ta pea üles ja rääkis kindlalt edasi: „Mul ei ole wast iialgi lootust terweks saada, ja lapsed — küll aeg nende pisarad kuiwatab — nagu ta teistel ennegi teinud! Maie, Elsa“, käskis ta kõwaste, „jätke tädi rahule ja tulge isa juurde!“

Kahwatanud näol waatas piiga rääkija otsa. Ta hing oli täis kibedust, et Otto teda ka suuremas kitsikuses sõnagi ei palunud. Nii wähe pidas ta temast lugu, nii wäga tahtis ta teda alandada! Aga nüüd just ei teinud ta temale seda meelehead, et ta tema katuse alt oleks läinud, — ei, waid iseene-selegi arusaamata wastupanemises tungis tal lõikawalt huultelt: „Sinu tänu ei oota ma eladeski. Õndsas ema pärast, kes mind õiglaselt armastas, tahan ma su wäetimate palwet kuulda. Ja mis iial mu tulewikusse puudub, see ei ole sinu mure“.

Siis silitas ta õrnalt nutwate laste päid, kes isa käsust hoolimata ikka weel kõwaste ta riietest kinni hoidsiwad. „Minge isa juurde, kuni ma külalise ära saadan“, kõneles ta waigistades. „Ega ma ära ei lähe, waid tulen kohe jälle tagasi“

Õues ütles ta Jürile, kes sõnalausumata wankri kallal kohendas: „Wii wanematele ja õdedele tuhat terwist ja ütle, et ma teie pool möödasaadetud aastaid tänulikult mälestuses pean. Ja sa ise . . . ära jää wihaseks mu wastu, ma ei wõinud teisiti teha, kui lugu kord on“.

„Oleksin ma targem olnud ja sind kewade tagasi hoidnud“, ümises Jüri piigale selga pöördes. „Siin on nad su pea pöörnud“.

„Ses tükis sa eksid“, kostis Anu mõrudalt naeratades. „Siin majas ei meelita mind peale kahe lapse keegi. . . . Ma tean, sina olid ikka hea mu wastu, ja saaksid ka edaspidi minuga kannatama, aga mul ei ole südant seda kõike ilma — wastuarmastuseta su käest wõtta“, lisas ta kogeldades ja tasa juurde. „Jumal saab sind õnnistama ja su elu walgustama, nii kui sa ära teeninud oled. Ja kui sa wahel minu peale mõtled, siis tee seda lahke meelega, mu elu on ju muidugi tume küll. Kas lubad?“

Niiwiisi, selg piiga poole pöörnud, seisis Jüri weel tüki aega. Siis pööris ta järsku ümber. „Ma tahan su tahtmist teha“, kostis ta lihtsalt, ja wõttis Anu käed tugewaste pihku. Ja kui sa siin jälle üleliia oled — ma usun kindlaste, et see pea nii saab olema, — siis tuleta meelde, et sul kaugel Wenemaal koht lahti saab hoitud. Ehk sa praegu küll

kõwa mu wastu oled, tahan ma ometi weel oodata, edaspidi ehk õitseb mu õnn paremine“, lausus ta wagusi.

„Ei, selle kaubaga ma rahul ei ole“, sõnas Anu kokkudes. „Mina ei taha, et sa minu pärast pead üksi jääma, mina ei. . .“

„Aga mina tahan“, salwas noormees wagusi sekka. „Ja nüüd jää jumalaga, küll ma õigel ajal platsis olen, kui Jumal elu annab“.

Weel kord andis ta waitjäänud tüdrukule kätt; siis tõmbas ta ohjad pingule ja nagu nool wiis tugew hobune ta õuest ja Anu silmist ära. . .

Pikaldaselt pööris neiu majasse tagasi. Juba trepi peal tuli talle õepaar rõõmsalt naerdes wastu. „Küll sina aga kaua juttu ajasid wõõra mehega“, imetlesiwad lapsed. „Isa küsis mitu korda, kas sa juba jälle toas oled. Tule nüüd ruttu, ta ootab sind“.

Toas wiisiwad nad tädi otse Otto ette. Mehel oliwad silmad niisked, aga ütles siiski naljatades: „Jääkülma südamega korjad sa tulikuumi süsi minu süüdlase pea peale, ja ei luba mind tänadagi. Mis tähendab ka ühe sandi tänu!“

Seal juures wöttis ta korraga kasuõelt käed ja andis neile mitu korda palawalt suud. Siis pööris ta pea akna poole ja käskis tüdinult: „Wii see ragunipaar ära, kõrwad mul huugawad juba nende kärast!“

Jaanipäew oli möödas ja kange heinategu igal pool käsil. Ka Jõeste pere oli heinamaal ja weski oli nii waikne nagu kirik. Harwa tuli mõni wanainimene paari koti wiljaga weskile, et töörahwal kodus leib otsa ei lõpeks. Muudkui Anna-eit, keda iialgi wälise töö juurde ei usutud, kõndis wahetpidamata mööda õuet edasi ja tagasi ja muretses waikse õhu liigutamise eest — alalise rääkimise läbi. Jutu puudust ta elu sees ei tunnud, nii ka nüüd mitte, waid padras lastega, taples kanadega ja tänas walju häälega Jumalat kui ta peremehe ligi juhtus, kes aias laste kombel liiwahuniku otsas istus ja soojal päiksepaistel oma kangeid põlwi paenutas.

„Oh sina heldene Jumal, et mu silmad seda rõõmu saawad näha, et te jälle oma jalgu wõite liigutada“, imetles ta käsi kokku heites.

„Küll oli esiotsa paranemise lootus kasin, aga näe kuis Taewaisa nagu imet teha jõuab! Alles hilja aja eest ei wõinud te neid liigutadagi, ja nüüd lomberdate juba omal jalal

aeda ja ajast tuppa, muud kui trepi peal peame teid aitama, muidu wõiksite selle hoobi saada, mis enne pole nähtud. Ja küll need tohtrid meie ajal aga kentsakad on oma nõuandmistega, aga õigust wõib neil osalt ikka olla. Siin tulise liiwa peal on ju esimene hea haigeid liikmeid päikse käes autada: kuum alt ja kuum ülewalt. Oodake, las' ma hõõrun nad jälle korra läbi, küll Anu, hea laps, selle eest muretseb, et ta rohtu peale paneb! Oh sina kallis taewas" — wanaeide jutt ei tahtnud lõppeda — „kui nüüd ema näeks kui priskeks te paari nädalaga olete läinud, peaaegu ei suuda teid enam ära tundagi!“

„Noh ma loodan, et lugu nii kardetawaks ei lähe“, ütles tõeste hästi kosunud mees lahkelt naeratades. „Kui mu lahked awitajad mind enam ära ei tunne, peaksin ma küll wiletsalt siia maamulla peale jääma. Jah, ema wõiks küll rõõmu näha, niihästi oma kaua taga igatsetud kasulapsest kui ka oma ustawast käsilisest. Ei tea, millega ma teie waewa weel elu sees ära tasun“, ütles ta südamlikult wana naisterahwa kätt rõhudes.

„Noh, ennäe asja kah“, kostis wanaeit häbelikult. Küll te minuga nõu leiate; waene inimene igapidi rahul. Küll teil tohtriga tegemist on. Kui ta tuleb, on tal arstiriistad ja masin kastis, millega teid arstib, nagu mõnel kaubajuudil. Aga üks terwis ikka enam ole kui raha — see seisab ju piibliski.

Soo, nüüd wõite jälle edasi soendada“, ütles ta hõõrumist lõpetades. „Lapsed, ael kas te ragunid ei lähe isale seltsiks!“ hüüdis ta weel üle õue. Siis lippas ta

aita Anu juurde, kes kuiwatatud pesuriideid paigale pani.

„Oot ma aitan kangaid kokku rullida,“ lausus ta riide äärest kinni võttes. „Õnnis perenaine tegi alati udu-peenikese lõuendi. Sest saadik kui sina ära olid, olen igal aastal asju tuulutada ja paigutada aidanud — noor perenaine ei pistnud iialgi jalga siia aila ega võtnud mingit meie valmistatud tükki oma peenikeste näppude vahele!“

Anu jäi wait. Wana käsiline oli talle juba tihti kadunud noorest perenaisest tahtnud kõnelda, aga ta ei olnud iialgi kuulata suutnud. Esiteks ei olnud ta wana naisterahwast tagaselja-rääkimisele tahtnud awatleda ja teiseks oli mälestuses ilusast naisest tükk ebaarmast minewikku, mida ta ju unustada tahtis. Ka täna oli tal nõu eide juttu ära keelata, aga juba oli hilja.

„Kallis õnnistus,“ pajatas wanamoor tuhinal, „küll see oli loom. Iga teine oleks Jõeste weskis perenaiseks saades põlwili maas Jumalat tänanud, aga tema? Ei tema meist ega meie elust põrmugi ei arwanud! Mul on meeles, nagu oleks eile sündinud, kui peremees talle nähtawa uhkusega kõik kätte näitas, aidad ja laudad, ja mis meil muidu liikumata warandust on. Armas aeg, oleks see talle wähegi rõõmu teinud! Aidad pööris ta pea kord iga nelja nurga poole, aga lauda juurde ei tahtnud ta sugugi tulla.“

Heldekene, ja meil laudad kõik nii ilusaste ja wiisipärast sisse seatud, et mõisa proualgi poleks häbi sisse astuda! Küll peremees kutsus ja meelitas, tema aga ei tule. Tüdrukud wahtisiwad toa eest ja

hirwitasiwad. Ju see mehele wist häbi tegi, äkki sai ta kurjaks ja ütles midagi, millest ma aru ei saanud — ja siis läks noorik kaasa. Lojuste lauda ukse ees wõeti saba üles ja kōwaste mehe käest kinni hoides mindi sisse.

Tead ju isegi, kuidas elajad mõlemil pool seinas kütkes seisawad ja wahelmine rada on nii lai ja puhas, et tantsi wõi waltsi peal. Nad saiwad alles poole laudani, seal läks wana kriimsilmaline härg liig tigidaks, hakkas korraga kaapima ja mürama nii mis laut wärises käes.

No nüüd oli noorikul tuli jalus. Enne kui mees weel sõnagi sai ütelda, oli ta laudast wäljas ja juba teinepool õuet. Kui minu teha oleks olnud, poleks ma teda enam sundinud; eks need linna inimesed kõik päris naeruwääriliselt loomi ei karda, aga sa tead ju, kuidas peremees kōwa peaga on. Muudkui läks teisele järele, ja nüüd mindi lammaste lauta. Noh lambad on isegi kartlikud loomad, kes iga wõõra eest pelgu poewad. Seal siis polnud äpardust, ja ka hobuste talli läks noorik parema meelega, sest seal ju seisis teiste seas ka see loom, kes teda edaspidi linnawahet pidi sõidutama . . . Wiimaks saiwad kõik kohad ära käidud, ja tuldi tammi äärde wana lõhmuse alla wälja. See paik, millest kellegil inimese hingel kasu pole ja kus waljust wete mühinast kõrwad huugama jääwad, oli ometi ta meele järel, sinna tehti pärast wäike lusthoone; aga et noorikul ometi aega polnud seal istuda, laskis peremees warsti jälle kõik maha kiskuda.“

„Kuidas nii,“ küsis Anu, „mis tal siis alati teha oli?“ —

„Tal oleks küllalt teha olnud,“ kostis wana naisterahwas põlastawalt, „aga ta ei puudutanud näpugagi töö külge.“

Paar nädalat pärast pulmi istus ta kas uues leht-majas wõi lipendas mööda õuet — siis tuli tal kange igawus ja igatsus kodu järele. Esite pani peremees ise hobuse ette ja sõidutas ta linna, ja teisel päewal mindi kohe jälle hobusega järele noorikut ära tooma. Pärast jäi ta mitmeks nädalaks linna ja ei tahtnud enam tagasi tullagi. Küll tehti siin kõik ta meele järel, mis aga mõisteti. Toad ehiti, wärwiti ja maaliti. Sohwa toodi linnast ja nii pehmed toolid, et kao wõi sisse ära, kui peale istud — läikiwad kapid ja peenikesed nõud, mis mina oskan seletada, eks nad praegu alles ole ülewal tubades!“

„Kas ta sugu tagasi ei tulnud?“ nõudis Anu kohmetanult niisugust lugu kuuldes.

„No tuli ikka. Kui majas kõik peenike „saksa wärk“ oli, nii et meie emaga pea enam toas liikuda ei julgenud, ja peremees ise ka iga päew kui kirikuline ehtes käis, siis jäi mitmeks nädalaks koju . . . Pealegi tuli talw ja noorik hakkas kõhima ja pödema, nii et enam sõita ei saanud. Selle järel aga hakkasiwad meil wõõrad käima. Poole tosina hoolt sõitis neid õue ja mõned ei märganud nädala pärast ka weel ära minna. Kui mitu korda leidsin ma ema ristis kätega ja punaste silmadega köögis kolde eest — just nagu oleks ta nutnud. Kanaliha, wõi ja peenikeseleiwa pärast, mis ta igapäew wõõras-tele pidi ära söötma, ta seda küll ei teinud,

Jumal oli talle enam annud, kui ta tarwitas, ja ta süda ei walutanud niisuguste asjade pärast iialgi. Aga ma usun, peremees tegi talle rasket muret.

„Taewakene, miks ta süda ka sees ei pidanud nutma, kui endine nii elurõõmus kärke mees nüüd alati wagusi seisis. Sest saadik kui linnawõõraste käik ei wähenud, ei seisnudki ta enam ülewal toas, waid oli enamiste all weskikojas wõi otsis wäljal tegemist.“

Wanaeit ohkas ja pühkis higi otsa eest.

„Kui wäiksed tüdrukud tuliwad, siis wist läks kõikide lugu paremaks?“ küsis Anu.

„Kus ta paremaks läks, muudkui enam tööd ja meelegaigust saime! Enne oli ta ometi üksi, ja ehk ta küll linnawahet kihutas, ega ta riukas polnud. Ämmaga sai ta hästi korda. Heldekene, ega teist sarnast head inimest enam ilma peal pole! — Ja kui ta kodus oli, siis kajas terve maja laulust ja naerust, nii et me wanadki inimesed wahel naerma pidime ja weskilised küsisiwad tihti, mis pidu meil olewat? Laste ajal tuli nooriku ema siia.

Just see oli wana paras ise! Hommikust õhtuni urkis ja koristas ta, küll aidas, küll käsikambrites, küll kappide kallal; ja seal juures laulis ta meile ühtelugu ette, kui õrnalt ta tütart rawitseda tuleks ja et keegi nõuda ei wõiwat, et ta ise kaks last ära hoiaks. Ega seda keegi ei tahtnud, aga ta ei hoidnud ühte ka mitte. Kui lapsed ristitud ja paar kuud wanaks saiwad, wiis ema tütre linna terwist kinnitama, kuna selle tarwis muidu ikka linnast maale tuldakse. Lapsed jäiwad koju meie hoida.

Heldene taewas, küll me õndsas perenaisega waewa nägime kahte kisapulka walwates. Peremees laskis möldri lahti ja ei tõstnud enam jalgagi weskikojast wälja; sinna wiisime talle süüa järele, seal ta magas ja elas.

„Ja ema wõis oma lapsed nii ära unustada, et ta neid mõni aeg waatamagi ei tulnud?“

„Noh, kesksuwel tuli ta kord ometi koju, ja siis oli ta nii lahke ja mahe, et lase olla . . . Aga mina oma rumala mõistusega sellest inimesest iialgi aru ei saanud. Seal ta musutas ja kallistas lapsi ja ehtis neid kõiksugu linnast toodud kirjude hilpudega, wõi istus päew otsa mehe juures tolmuses weskikojas ja oli lõbus ja südamelik, et lust näha, — aga teisel päewal oli ta kõigist nii willand, et sulane nii ruttu hobust ette ei saanud, kui ta sõita tahtis!“

„Aga kas teda siis keegi kodus ei keelanud?“ küsis Anu.

„Wõi mina tean,“ kostis wanamoor. „Üleüldse polnud keeldu tarwis. Sügise oli ta kord linnast tulles nii wihma kätte jäänud, et nagu öeldakse, hamba all enam kuiwa kohta polnud. Ta jäi haigeks. Esite polnud haigusest suurt asja, aga wiimati ei saanud ta enam woodistki üles, teisel kewadel sõitis ta wiimast korda — kirik-aeda!“

„Ja siis?“ küsis Anu põnewalt.

„Siis — noh, ega see patt wõinud olla, kui me kõik kergemalt hinge tõmbasime,“ kostis jutustaja wagusi.

„Pärast matust juhiti kõik toimetused jälle wanasse joonde, ja kui lapsed juba oma jala peal käima hakkasiwad, läks elu üsna lõbusaks, kuni see talw jälle õnnetus õnnetuse

peale tuli. Et perenaine suri, mis seal wõib nuriseda, eks see ikka wanainimeste wiimane osa pole! Aga kui ma selle peale mõtlen, et poeg nii õnnetumaks jäi, oh sa kallis aeg, siis tuleb wesi silma.“

„Nüüd on ju hästi paranemise lootust,“ trööstis Anu. „Kui tohter wiimati käis, arwas ta haige pea omal jõul käima hakkawat. Eks siis saa kõik jälle heaks.“

„Küllap nii on, karistus igal mehel waja. Aga, näe, mis seal wilgub! Ega ometi meie heinalised . . .“ ja uudishimulikult ruttas wanaeit uksele waatama. „Ei, see läheb mööda. Aga mul pole enam aega siin olla; tarwis waadata, mis õhtuks lojustele ette annan.“ Ja kärmeste nagu ta tulnud, lippas ta jälle üle õue.

Waheajal oli Anu tööga walmis saanud. Kõik asjad oliwad jälle siledalt ja korrapärast oma kohtadel ja ta keeras ukсед lukku. Siis toetas ta wastu ukse piita ja wahtis üle õue aia poole, kus Otto oma lastega wiibis. Üsna kohmetanud oli ta praegu kuulnud loost . . . ega wanainimene talle ometi nii lausa waletada tohtinud?

Waene Otto, halatses ta mõttes. Nii kurwalt pidi armastuse leek kustuma, mida ilus Maie kord sütitanud. Ja tema oli kasu-wenna kurba waikimist aina walusaks igat-suseks surnud naise järele pidanud! Aga, kes ootas teda osa wõtma? Otto äpardus tuli tal häkiste meelde, kuna tal häbi pärast weri näkku tõusis. Kas oli talle keegi rääkinud wiimaste aastate sündmustest, kui ainult praegu seesama wõõras inimene?

Nagu tahaks ta ära unustada, mis ta praegu kuulnud, pühkis ta käega üle otsaesise; siis wõttis ta wõtmekimbu ja läks toa juurde. Kuidas tema üle mõteldi, teadis ta ju ammu, isegi kõige wõimatumas olekus ei olnud Otto teda ühe sõnagagi Jõestele keel- nud, waid palju enam käskinud ära minna!

Armas Mari!

Sügis on jälle kord käes ja loodus raugemas. Praegu, mil Sulle kirjutan, hulub torm õues ja peksab wihma wastu aknaid. Meil siin Jõestel on tihti tormi, mis puud aias praksuma ja wee jões wahutama ajab. Et ta aga aina wäljaspool tembutab, ei karda meie teda, sest seespool on meil rahu — vähemalt mõnes tükis. Isegi meie nõndanimetatud saunaeit wõib puhata, peale selle kui ta küll on käsi ringutades selle üle kõnelnud, millal meie kõigi sügiseste töödega walmis saame. Wili, niihästi põldudel kui aiast, on meil täieste koristatud, kapsad ka juba anumates ja lambad tapetud, nii et meie, kui paremat ei tunneks, muistse rikka juudi kombel ütelda wõiksime: Söö hing ja joo, ja ole rõõmus jne. — Aga mul on paremat kuulutada, ja see on: Meie peremees kõnnib jälle.

Sa oleksid pidanud nägema, armas Mari, missugune rõõm maja täitis, kui ta esimest korda päris ilma toeta trepist alla tuli ja jälle tagasi läks. Poisid ja tüdrukud seisiwad

osawõtlikult ümberringi ja saunaeit kilkas lastega wõidurõõmu pärast. Otto ise oli ka rõõmus. Kõik majalised käisutas ta kordamööda läbi ja kui ma ettevaatlikult kõrwale ei oleks hoidnud, oleks ka minu kätte kord tulnud, mida ta pärast tõeste oleks kahetsenud. . . Aga põlenud kass kardab tuld, eks ole, armas Mari? – Sest saadik kui Otto jälle ise oma majapidamise muresid kannab, on minu töö hästi vähenenud. Väljaspoolsesse talitusesse ei ole ma enam puutunudki. Linnas käies toob Otto mulle tänu-täheks, nagu ta ise ütleb, enamasti ikka midagi kaasa, raamatuid, ehteid jne.

Raamatud teeksiwad mulle palju rõõmu, kui nad mitte wägise endiseid aegu meelde ei tuletaks, mil ma ka kingitusi sain, ja mis peaasi — kui nad mu tulesproowitud südant mitte päris ilmaaegu ilutsema ei meelitaks, just nagu mõnel kaheksateistkümne-aastasel neiukesel, kes elu weel ei tunne. Nii ei tohi ma neidki uskuda, waid panen kõige muuga wagusi kappi ja keeran ukse eest lukku. . . Kellele ma siin waikses kodus ennast ka ehtima peaksin!

Üleüldse on Ottoga wiimasel ajal raske läbi saada. Ta ei ole enam waikne ja kannatlik nagu haiguse ajal, waid on tihti äritatud ja äkiline. . . Wiimati istusin ma lastega üksi toas, ja et widewik oli, pidin neile harjunud wiisil midagi jutustama. Seal tuli Otto ka sisse ja istus meie juurde. Et mu jutt aga just otsas oli ja mul meelde tuli, et käsikambris midagi toimetamata oli jäänud, jätsin ma lapsed tema hoolde ja läksin käsikambri. Tagasi tulles süütasin ma tule põlema ja hüüd-

sin tüdrukud tuppa ketrama. Seal pööris Otto, kes wagusi akna all oli seisnud, järsku ümber ja astus mu ette: „Sina pelgad mind ju hullem kui katku“, ütles ta äritatud häälel. „Kõigel sellel ajal, mil sa siin oled, ei ole sa mulle weel mahti annud endaga nelja silma all kõnelda. Kui ma sind lapsest saadik selgeste ei tunneks ja ei teaks, et sul pehme ja kaastundliku südame kõrwal hea jagu kangekaelsust on, siis peaksin küll kahtlema hakkama su leppimata oleku pärast. Kas sa iialgi ära ei wõi unustada, mis kord — paha on sündinud? Wõi oled seal — kaugel kättemaksmise kunsti õppinud, mida sa nüüd näidata tahad?“

„Ei sugugi“, kostsin ma külmalt, kuna ma kangeste selle wastu wõitlesin, et mu hääle wabisema ei hakkaks. „Muud kui selge silmaga ja külma werega niihästi sõnade kui tegude peale waatama olen õppinud. Kes kord pettust on näinud, ega sellel enam nii kerge pole iga libedat ütelist uskuda“. Lse põgenesin, sest et sel silmapilgul tüdrukud sisse astusiwad, jällegi käsikambrisse. Oleksiwad mul pisarad käepärast — sellel õhtul oleksin ma tõeste nutnud. Kangekaelsuseks ja kättemaksmiseks nimetab ta seda, mida ainult argdus mulle ette kirjutab. Teist korda ma enam niiwiisi Jõestelt ei suudaks lahkuda, kui kuue aasta eest, ja sellepärast on parem, kui ma end wõimalikult eemale hoian. Sellest õhtust saadik on Ottol hirmus tusane ja pahane nägu, aga mina ei wõi sinna midagi parata!

Eile käis Öuemaa Leena meid pika aja järel waatamas. Ta oli mu siiamaise tööga

armulikult rahul ja kolistas kaua õndsas ema kirstude kallal, kuni ta mulle „palgaks“ paar tükki riidet välja tõi. Ma tänasin wastu võttes, ja siis sai and saunaeide kasuks. . .

Pärast rääkis ta Ottole toas õige perenaise puudusest. Ma ei tea kumb neist pahandas, aga kui ma pärast köögis külalisele süüa tegin, tõusivad mõlemi hääled waljuks, nagu tulitseksiwad õde ja wend.

Ka Otto ämm on meid oma külaskäiguga õnnestanud. Ta lõi imestusest käsi kokku, sest et armas wäimees jälle terwisele oli jõudnud. Seal juures tuletas ta meele, et ta noorem tütreke, Else, ammu juba õe lapsi näha igatsewat, ja lubas ta mõneks nädalaks külasse saata. Otto ei rääkinud selle wastu ja sellepärast arwan ma, et mul kord kätte tuleb minekut teha. Uue külalise tulekuni pean weel ootama, aga siis ei saa mind enam keegi keelata, ja sellepärast tahtsin Sinult lõpetuseks weel küsida, mis sa teeksid, kui ühel päewal keegi waene rändaja, kimbuke kaenlas, tormist ja sajast Su läwe ette ilmub ja wastuwõtmist palub? Aga ma Su wastuse üle ei kahtle. Oma Mari härda südame peale lootes, kuulutan Sulle ette, et Sa ehk wahest peagi ihusilmaga mind näha saad ja Sul asja on Samaaria mehe meelt näidata oma waelele

Anule.

Järelikiri.

Ära oma wäikseid poegi minu poolt terwitamata jäta; Sa tead, lapsed on mu meelest ikka armsad! Kui Jõestel meie teiste patuste seas mitte kaks wäikest ilusat tüdrukukest ei asuks, kes kedagi muud ilma peal ei luba

armastada, kui waest mahajäetud Anut, siis oleksin ma ehk ammügi juba teab mis-suguse ilmakaare poole rännanud. Nüüd aga on ikka weel siin ja terwitab Sind südamest Sinu Anu.

„Kudas see korda läheb, et ma oma noore lapse kõige ilusamal õitseajal siia metsanurka ära peidan?“ oli Willmanni emand poole aasta eest ütelnud. Aga ajad ja asjad muutuvad, miks siis mitte inimese mõtted? Ühel pahal sügisel ilmal sõitis ta hoolimata wingest tuulest ja wihmast, mis kui „oawarrest“ tinahallist taewast woolas, kõiki linna lõbustusi selja taha jättes mööda sopast maanteed ja põhjatumaid külatänawaid otse – Jõestele.

„Küll on meil Jumala ilmake paha juhtunud teekonnaks,“ kaebas ta wankrilt maharonides. „Aga mis sa teed ära, kui süda kunägi rahu ei anna, waid ühte lugu armsate kaugelolewate omaste järel igatseb. Tere, armas wäimees,“ pakkus ta Ottole kätt, millest see ukse kõrwale seisma jäädes wiiwita-des kinni wõttis, kuna ta seal juures niisuguse näo tegi nagu ei teaks ta, kas laseb külalised wihma käest tuppa wõi mitte.

„Teie lähete ju päew-päewalt ikka pris-kemaks ja nooremaks,“ kiitis lahke ämm. „Siin mu pesalinnuke, mu wäike Elsa,“ näitas ta esiteledes noore sihwaka kaswuga neiu peale, kes niisama awitamata wankrilt oli pidanud astuma nagu ta isegi. Kas ta ei ole õndsas Maie nägu, et kas waheta ära?“

„Juhan, kanna külaliste asjad sisse,“ käskis Otto wastuse asemel sulast. Siis tõukas

ta ukse lahti ja näitas käega trepi poole. „Olge head, minge üles, ma tulen warsti järele.“

Ise läks ta weskisse — tuppa-minemisega näis tal aega küllalt olemat.

„Mamma, su kiidetud rikas wäimees on ju päris karu — nii üksluine! Mind ajab ju igawus enneaegu haigutama,“ sosistas noor neiu. Aga ema pani talle ruttu käe suu ette.

Trepi käsipuu ääres seisis Anu kahe tüdrukukesega ja ootas külalisi.

„Kas need jämedad talutüdrukud Maie tütre on,“ küsis noor tädi kauni lapse eest tagasi astudes. „Punased kõrtsikud seljas, juuksed kõrwade äärde patsi tehtud ja näod ja käekesed hoopis pruuniks päiwitanud. Teie kui lapsetüdruk oleksite enam pidanud hoolt kandma,“ ütles ta noomides Anule.

Piiga naeratas. Siis lausus ta lastele: „Kas te wanaema ei tereta ja käele suud ei anna?“

„Meie wanaema on taewas,“ kostis Elsa iseenesest.

„Ja sedagi ei tea nad, et sa meie tädi oled ja mitte lapsetüdruk,“ põlastas Maie.

Waheajal oli wanem külaline pealmised riided maha ajanud. „Awitage mu tütre palitu ära wõtta“ käskis ta Anut, siis hüüdis ta lapsi: „Elsa, Maia, mu silmaterad! kas te wanamammad enam ei tunne? Näe kui ilusad asjad teile linnast ligi tõin!“

Ta andis kummagile lapsele, kes uudishimulikult talle lähenesiwad, wäikse karbi kirjute mängukannidega. Ja see siin on teie armas tädi, õndsa mamma õde,“ näitas ta noore neiu peale. „Kas te tahate teda hästi armsaks pidada?“

„Jah“, kostiwad lapsed mänguasju silmitsedes. „Aga Anu on ka meie armas tädi,“ kinnitas Elsa, ja Maie lisas juurde: „Keegi ei ole nii hea ja ei jutusta nii ilusaid lugusid kui Anu.“

Lõunalaual walitses kaunis wagune kord. Keegi ei wõtnud waewaks kõnelda kui emand Willmann üksi. Ta tegi mis jõudis; jutustas oma linnatuttawatest, linna elust ja lõbust, küsis maasaagi ja weski sissetuleku järel, aga mingisugune jutt ei sünnitanud suuremat mõju ega elawust. Seal pani ta wiimaks noa ja kahwli taldreku peale ja ütles otsekohe:

„Kallis wäimees, ma ütlen kohe hakatuses: ega ma Elsaga päris ilma tööta siin su katukese all ei taha elada. Lapsed on, nagu juba tähele panin, pisut — hooletusesse jäetud, neile on enam peenemat eeskujut ja juba ka natuke algusõpetust waja, mida muidugi mõista kõige paremine Maie õde wõib anda. Ja ma ise olen nüüd heameelega walmis majatalitust oma kätte wõtma, nagu sa kewade palusid. Siis ei olnud mul mitte wõimalik, aga nüüd on lood teisiti, ja ühe jõu kohta on see töö ka liig palju, kas jah?“ nikutas ta peaga Anu poole.

„Sellega teed mu seniaegse perenaise ametist lahti,“ ütles Otto üles tõustes. „Seda otsust ei wõi ma mitte toetada. Teie teete omale asjata tüli, kuna mina ametiraskuse üle kaebtust pole kuulnud.“ Ta tõstis käe waigistades Anu poole, kes üles oli tõusnud ja sekka tahtis rääkida.

„Esiotsa palun mu majapidamist wanale korrale jätta ja külalistena sellega leppida,

mis meie pakkuda wõime.“ Ta kumardas neiu Elsa suureks imestuseks, kes seda sugugi polnud oodanud, wiisakalt wõõraste poole ja läks kasuõe järel kööki.

„Et sa nad oma toimetustest eemale hoiad!“ keelas ta peaaegu ähwardawalt. „Ma ei salli mitmeid perenaisi majas. Ma palun sind oma kohuseid edasi täita,“ lisas ta pehmelt juurde, kui Anu pahaselt selja pööris.

Õhtul, kui ema ja tütar oma kambris olivad, lausus Elsa :

„Mamma, mis tarwis oleme õieti siia tulnud? Kewadel, mil põhjust oleks olnud maale tulla, ei tahtnud sa mitte, ja nüüd, mil linnas iga päew midagi näha on, oleme siin! Ja kuidas meid wastu wõeti? Ottole ei näi meie siinolemine sugugi röömu tegewat, lapsed ei pea meist lugu, ja see Anu —“ noor neiu kärsutas põlastawalt huuli, — „waewalt kolm sõna olen ma kõigel päewal ta suust kuulnud. Ja kuidas Otto ta õigusi kaitseb! Esmalt, kui mina Anut kutsusin meie woodid tegema, tuli ta päris wihaselt tuppa ja ütles, seda wõida ma ise teha wõi Tiinat kutsuda, kui tarwis. Mina jooksen siit kas wõi kesköösel ära,“ lõpetas ta kindlalt oma kõne.

Ema naeratas, kui ta kostis: „Need on tujud, mis peagi mööda lähewad. Jõeste on ilus ja põline rikas koht, peremees jälle terve ja perenaist waja, — need on kõik asjad, millede pärast küll natukest linna lusti wõib ohwerdada. Sina oled alles laps ja ei tunne elu, küll mina tean, miks me tulime, ja küll lugu peagi muutub.“

Ja lugu muutus ka, ehk küll mitte wana kawala naisterahwa arwamist mööda.

Noor Elsa, kena ja wärske nagu puhkew õis, oli nagu rõõmus laululind Jõeste wagusa ja tõsise rahwa keskele sattunud, kes ikka weel lunastawat sõna pole leidnud, mis neid teine teisele lähendanud oleks. Nagu liblik lendas ta ühe juurest teise juurde, nagu lõo lõõritus kõlas ta hele hääl ja rõõmus laul kõikide südameid omale wõites läbi maja. Kord kõneles ta ühega, kord awitas ta teist, kord mängis ta lastega, kord istus ta tõsisel näol oma õmbluse ees nagu walmistaks ta kellegile surmasärki. Kuid püsi ei olnud tal kusagil. Wana saunaeit urises tihti täis muret: „Justament kui kadunud õde ise, kui ta meile wiimaks niisama tuld takku ei aja!“

Meelega ilus neiu praegu küll nimetatud sihile ei jõudnud. Ta lapselikuil rõõmutujudel polnud mingit iseäralist otstarbet, ja ettewaatlik ema ei hakanud talle oma plaanisid ka sugugi kätte arutama, sest ta teadis wäga hästi, et kena tütrekese ilmsüütas meeles maikugi arusaamist tema keeruliste ettewõtete kohta ei olnud. Hakatuses ei tahtnud Elsa oma kambrist wälja tulla ega kellegiga sõna rääkida. Et aga ema niihästi tütre palumistest kui wäimehe külmusest hoolimata Jõestele jäi, siis pidi Elsa wiimaks ometi teiste majaliste elust osa wõtma hakkama, ja mis wõis ta parata, kui taewa-isa talle nii särawad silmad oli kinkinud, mis sütitasiwad, kuhu ta neid iial pööris, ja nii alalustilise meelega, mis ta ligikonna peale mõjuta ei wõinud jääda. Ja et hirm igawuse-tondi eest omalt poolt hirmutas, siis oli pärast noort neidu igal pool leida.

Kõige kauem oli Anu vastu pannud. Piiga oli wäsimate oma töös ja wähe jutuga nagu ennegi. Ta pidas ustawalt oma ametit ja ei jätnud kasuema keelu järele külaliste ette midagi lahti. Seal juures jäi ta ise aga niisama liginemataks kui ennegi ja ei pannud Otto meelitawaist katsetest midagi tähele. Kas see meelega wõi kogemata sündis, seda ta ühetasane wagune olek ja tõsised silmad ei awaldanud. Ja Otto? Ta ei teadnud enam, mis ta pidi tegema. Minewik oma mitmesuguste wastumeelsete mälestustega oli talle ju küllalt, kui ta haigeks jäi, piina walmistanud ja weel suuremal mõõdul haiguse ajal, mil ta hoolt ja abi pidi pahan-datud kasuõelt vastu wõtma, ilma et tal lootust oli iial weel midagi heaks teha. Ta oli wagusi oma eest muretseda lasknud ja wabandas iseeneses oma waitolemist sellega, et ju sõnadest ilma tegudeta kellegil kasu ei olewat. Ja siis hakkas aegamööda terwis ometi tagasi tulema ja kanged liikmed jälle jõudu wõtma! Anu wäsimate hoolitsemisel oli see ime sündinud, ja peale Jumala pidas ta kasuõde oma kõige suuremaks heategijaks...

Kosuwa terwisega ühes pööris ka tema kadunud elurõõm ja julgus tagasi, ja loomu poolest kärsitu ja rutuline oleks ta nüüd asjad ammugi joonde ajanud kui Anu külmus ja tagasihoidmine mitte igapäew ta — uhkust poleks haawanud. Ta ei aimanudki, et piiga kange sisemise wõitluse järel rahulisemalt oli mõtlema õppinud ja usalduse puuduse pärast eemale hoidis, iseäranis nüüd, mil jälle palju ilusam noor neid majas wiibis.

Mees ei tahtnud kasuõe „tembutamist“, nagu ta ütles, muuks pidada kui kangekaelseks kättemaksmiseks. Esiotsa laskis ta ka külalisi oma paha tuju tunda ja ei tulnud palju weskist elutuppa, aga nagu juba nimetatud, noore Elsa lahke nägu oli mõjusam; ta oskas nii rõõmsalt naerda ja nii meelitawalt paluda, et kare õemees muud ei wõinud kui pidi ta tahtmist tegema.

Ja tahtmistest polnud hellitatud neiul iial puudu. Kord soowis ta lusti sõita õemehe uue wankriga ja sõiduhobusega, mida kummagi sulase kätte üksi ei usaldatud. Kord soowis ta, muidugi mõista õemehe saatel, näitemüükidest ja kontsertidest osa wõtta, mida ta alalise põnewusega uuris ja tähel pani. Nii kaugele pole ju inimesed weel jõudnud, et nad üksteise südamesse oskaksiwad näha! Anu ka seda ei püüdnud. Palju enam arwas ta aja käes olewat minekut teha — külaliste tulekust saadik oli ta süda raskem kui iialgi enne.

Tihti pidi ta ennast iseeneses sõitlema, kui tal imeline kade tundmus rindu asus Elsat ja Ottot koos nähes wõi mõlemate lõbust laulu ja mängu kuuldes. Mis oli tal sellega tegemist, temal, kes ju oma jaoks midagi oodata ei tahtnudki? Kuis ta oma mõttes ometi nii ülekohtune wõis olla?! Wenemaal oli ta hing kodumaa laulu ja wiiside järel jäänunenud — ta sugulastel polnud kellegil laulmise andi — ja nüüd oleks ta end mitu wersta eemale soowinud, kui Elsa ilus lauluhääl ta kõrwu kostis. Aga minna ta siiski ei wõinud, ehk ta küll mineku kindlaste ette wõttis. Maia, kes kewadesest tahtmata suple-

misest põduraks oli jäänud, jäi korraga raskeste haigeks ja ei lasknud nädalate kaupa kedagi muud oma ligi kui ainult Anut. Hea tädi Anu pidi ta süngi ääres istuma ja lugusid jutustama, pidi talle süüa andma ja juua tooma, ehk muidu karjus ta nii et maja kõlas. Sel wiisil pidi piiga sündsamat lahkumise-aega ootama.

Talw oli käes ja jõulupühad ukse ees. Lumi kattis metsi ja wäljasid, ja jõgi oli õue all kinni külmanud. Ainult weski kohas seisid ta weel sula. Kohisedes langes wesi tammit ja purustas kangel hool edasi woolates ikka uueste allpool tekkiwa jää. Nagu külma kartes laskis wana kahar puu kalda weerel oksad longu, — wõi oli see imestuse pärast? Kas ta keelt oskas! Majas walitses ka liig elaw talitus, kihin ja kahin, treppidest jooksmine ja kõndimine. Kas mõni suur pidu tulemas oli? Majalistest keegi ei oleks peale emand Willmani wastust teadnud anda. Sest saadik, mil wäike Maia haiguse pärast Anu alalist ligiolemist nõudis, oli emand Wilman mahti leidnud walitsuseohje oma kätte wõtta, milles Anu teda ka takistama ei hakkanud, selles mõttes, et ta isegi enam kauaks Jõestele ei jää. Ja emand Wilmanile oli loodus piirita elawa luulewõimu jaganud, mis talle oma ja tütrekese rõõmsast tulewikust pildi pildi järele — üks hiilgawam kui teine — waimu silma ette kujutas. Nädala pärast oliwad juba jõulud ja nendega ühes wõis teine ammuugi oodatud suur pidu tõeste kätte tulla — tarwis oli aegsaste walmistada, et midagi hiljaks ei jääks.

Wana saunaeit higistas köögis kõiki häid asju walmis tehes, mis emand tarwiliseks pidas, ja tüdrukud pesiwad ja küürisiwad ühest ruumist teise käies, et nahad aurasiwad seljas. Ülewal toas aga istus Elsa ja walmistas ju mitu päewa järgimööda jõuluingitusi, ilma et himu selle kohta oleks wähenenud wõi aeg igawaks jäänud. Näis nagu oleks wana saunaeit eksinud, teda niisama läbemataks pidades kui ta kadunud õde. Wõi oli emal korda läinud tütre ilmsüütat meelt oma luulepiltidele awada?

Kõrwalises kambris istus Anu Maia aseme ligidal ja paikas praegu pesust toodud riideid. Laps oli juba paranemas, aga ei sallinud siiski, et ta talitaja tast sammugi oleks eemale liikunud. Ta ei sallinud ka kui mõni teine ta tõbewoodi äärde tuli, ja täna oli tal ju nutt waraks kui isa kõwal sammul tuppastus.

„Mine ruttu ära, muidu teed sa mu hea tädi kurwaks ja siis ta ei räägi minuga enam sõnagi“, kurtis laps käega ukse poole näidates.

Imestades jäi Otto esiteks ukse juurde seisma, siis astus ta pahase näoga lähemale. „Mind aga näib su hea tädi wihastada tahtwat,“ kostis ta lapsele, siis pööris ta Anu poole:

„Wõta kord waewaks ja mine waata, mis meeletumat wiisi kaks wanamoori köögis talitawad. Ma usun, kui nad õue pikuti ja laiuti oma prae- ja koogiwaagnatega täis tahaksiwad laduda, nappiks ruum neil ära. Ja sind palusin ma ometi mu warandust kaitsta.“

„Kelle eest?“ küsis Anu tumedal häälel. „Sinu oma peagi kohekordse ämma eest? Nii lapsik ei taha ma olla.“

„Kes sulle seda teatas?“ küsis Otto. „Aga wist ma olen kord parajal tunnil juhtunud, mil sa jälle eest ära ei saa pugeda nagu muidu,“ lisas ta nokkides juurde, kuna ta tooli wõttis ja suure rahuga Anu ette teinepoole lauda istus. „Ja nüüd ütle, kes sulle selle uudise tõi; ise ma ju sugugi mahti pole leidnud oma südamesaladusi awal dada. Kas emand Wilman su nii targaks tegi, wõi koguni — neiu Elsa?“ Ta ütles mõlemad nimed pilkawa aupakkumisega.

„Ära pilka,“ kostis Anu, ilma et ta kordagi silmi oleks töö pealt tõstnud. „Mina sinu asemel ei salgaks, mis ometi su olek küll tunnistab ja mis igaühele silma pais tab. Elsa kui ka ta ema teawad muidugi ju täieste, mis — neid ootab, ja — walmis tawad selle järel ette.“

Pahaselt karges Otto püsti ja käis mitu korda edasi-tagasi. Siis istus ta uueste laua äärde ja ütles nagu naerule sundides: „Imet, mis sina kõik ära ei tea ega tähele ei pane! Ja mina arwasin, et su silmad muud ei näe kui tööd, mis sul just käes, ja weel muud ei mõtle kui ainult wäikse kiusupunni Maie tahtmist täita . . . Ei, ei, ega ma ronga-isa pole, et ma ise oma lapsi kaetsen,“ kõneles ta ruttu edasi, kui Anu waele tahtis rääkida. „Palju enam on mul heameel, et sa vähemalt nende wäetimete kätte isa pattu ei nuhtle . . . Tahaksin sulle muidu meelde tuletada, et inimesed kõik ekslikud on ja wahel komistawad. Aga kui nad oma süü

ära tunnewad ja kahetsewad — ja heameelega walmis on heaks tegema, siis annab neile iga mõistlik andeks. Eks ole?”

„Mis see siia puutub?” ütles Anu pool waljult.

„Sinu mõtte järel küll mitte,” kostis mees korruga teisel toonil ja kulmu kortsutades. „Sina ei näi üleüldse mu juttu kuuldagi tahtwat. Aga et sa nii — waleste minu olekut mu liblikataolise naiseõe wastu, milles sa ise oma külmusega süüdi oled, seletad, siis ei wõi ma sulle kätte ütlemata jätta, et sina — tahtmisega eksid. Kas teile naistel siis wiimane kui tundmus sõnadega peab ära seletatud saama, ja te ise midagi ei aima? Ma arwan, kui sa mitte iga päew meelega silmi kinni ei hoiaks, siis oleksid sa ammu pidanud nägema, et mul palawamat soowi ei ole, kui kord sinu wastu — tehtud ülekohut heaks teha, sind . . .” Ta ei saanud kaugemale, sest äkki lendas üks pärani lahti ja Elsa naerja pea waatas sisse. „Ah, siin sa oled, Otto,” kõlas ta rõõmus hääl, kuna ta ise elawalt tuppä astus. „Praegu toodi imeilus uus saan õuewärawast sisse, aknast ma nägin, ja sind ei näinud ma all, sellepärast — tulin sind otsima.“

„Parem oleks olnud, kui sa selle waewa nägemata oleksid jätnud,” kostis Otto äkitselt: „Ma tean ise, mil ma all olen ehk mujal.“ Ta ootas Elsat ära minewat, mille peale see aga ei mõtelnud. Siis kahmas ta ise mütsi ja läks uksest wälja.

Kohkudes waatas Elsa talle järele, siis tuli ta ja istus priiks saanud tooli peale. „Mis

teil wiga on?“ küsis ta uudishimulikult, kui Anu ohtes süllelängenud töö jälle kätte wõttis. „Kui ma tупpa tuln, hiilgasiwad teil silmad peas ja nüüd teete nii julguseta näo.“

„Midagi,“ wastas Anu, kelle mõtted maa peale tagasi pöörsiwad, peale selle kui nad kasuwenna sõnade wahelt paistwast walgusest tiwustatud tuule kiirusel taewa oliwad lennanud. Iseeneses aga ütles ta: „Jõle lootus! Kui ma wõisin kõrwale lükatud saada alles noor olles ja kasuema armul hoitud kui ehitud peretütar kunagi, siis ei wõi ma wiieaastase ränga töö ja kuueaastase wananemise järel ammugi sammu pidada armastatud mõrsja uueks ja nooreks saanud kuju kõrwal. Ta arwab oma kohuseks häid sõnu ütelda, et ma truuste tööd tegin ja laste eest muretsesin — muud midagi.“

„Õieti ei wõi ma aru saada, miks marmas sugugi uskuda ei taha, et te ilus olete,“ algas Elsa murelikult, kuna ta tähel pannes Anu kahwatanud nägu waatles.

„Harilikku talutüdrukute-ilu, paksu ja tulipunaseid põski, teil küll ei ole, aga selle eest on kõik nagu nii nagu ikka raamatutes seisab: wõlwitud otsaesine, sirge nina, wäike suu ja peenike allapoole kitsam lõug. Ja kui te ikka niisuguseid silmi teeksite, nagu enne, kui ma tупpa tuln, wõiksite meid kõiki oma austajateks nõiduda, mind, Ottot, isegi mammat — miks te nad alati laugete all peidus peate? Ja kui ilus sirge ja sale piha teil on! Ka nii wana kui mamma ikka ütleb, ei näi teie sugugi olewat. Ma ei näe teil näos ühte „kanawarastki“ silmade

all,“ imetles ta kui ta korraga oma uudishimuliste silmadega ligidalt Anu omadesse waatas.

„Kui wana te õieti olete?“

„Sada aastat,“ kostis piiga nalja heites, kuna ta iseeneses lapsiku tüdruku üle naeratas, kes kõik mamma saladused wälja lobises.

„Hm,“ arwas Elsa. „Mõnel inimesel saaks heameel olema, kui see tõsi oleks, näituseks mammal.“

„Mis Otto teile esmalt rääkis?“ hakkas ta uueste pärima.

„Sina ei pea nii palju minu tädi käest küsima,“ keelas korraga wäike haige woodist. „Mine tee parem ilus põll walmis, mis sa mulle jõuluks lubasid, ma ei taha, et sa siin minu tädi kurwaks teed.“

All õues seisis Otto „imeilusa“ saani ees ja lahke ämm seal kõrwal, kes niihästi süldi kui koogid saunaeide hoolde oli jätanud ja nii kiirelt alla jooksnud, et pikad tanupaelad aga wuhisesiwad.

„Tore sõiduriist,“ kiitis emand mahedalt. „Wäga ilusaste ja peenikeselt tehtud. Et just jõulu aeg, siis wist saab mõnele kingituseks? Ei tea, missugune õnnelik temaga esimest korda sõidab?“

„Mõrsja,“ kostis Otto lühidalt.

Wana naisterahwas naeris heameele pärast. „Muidugi, muidugi,“ kiitis ta taga, „ja hästi ilus ja noor peab ta olema,“ aga mees ei kuulnud enam, waid läks pikal sammul rehe poole.

Kallis jõulupäew oli käes. Öösel ja hommikul oli hea kord lund tulnud ja kirikulistele õhtuks tee heaks teinud. Nüüd oli ilm selge ja waik — walmis kallile pühitsusele.

Jõestel oliwad ettewalmistused lõpukorral. Weskirattad seisiwad, tarwitamata kohas wesi tammi weerelt. Rutuga koristasiwad sulased weel õue peal, kuna peremehe hääl siin wõi seal õpetades ja käskides sekka kõlas. Siis läks igaüks kirikuriideid walmis panema.

Ülewal elutoas ehitas suur Elsa jõulupuud, kuna wäike Elsa salaja, et ju awalikult luba polnud, läbi wõtme augu ja uksepilu luuramas käis, ja siis nähtud ilust wähem agarale Maiele jutustama tuli. Mõlemad lapsed imetelesiwad, et Anu-tädi nendega nii wähe rääkis ja nii palju mõttes oli. Ja lugu oli õige. Anu, kes wiimastel päewadel jälle enam talitusesse puutus ja ka täna kööki tuli, oli liginewast kallist pühast hoolimata mahe wana emand kurja näo ja pahade sõnadega nii ära peletanud, et ta kurwalt ja mõttes laste juurde tупpa tuli. Ja siis oli ta kuulnud, kuis emand Elsale ütles: „Tõtta, et sa kirikuajaks wiitmata walmis oled, et ta oodata ei pruugi. Ta saab wahel kergeste pahaseks. Ja et uue saaniga sõidetakse, wõid sa oma parema palitu selga panna, küll ta sulle edaspidi uue ostab — taewakene, niisugune jõukas mees!“

„Mamma, sina teed ikka nii nagu oleks kõik juba korras — ta pole mulle ju midagi selgemat rääkinud,“ kostis Elsa häbelikult.

„Selle eest aga mulle. Küll mina teda tunnen ja tean, mis ta ütelused tähendawad,“ kinnitas ema. „Saangi on sinu pärast

muretsetud, küll sa näed, enne kui sa aimad; on lugu käes — katsu aga sina ise walmis olla . . .“

— „Kas ta mulle peaks julgema ette wisata, et ma meelega silmi kinni hoian ja ennast petta püüan“, mõtles Anu täis kibedust, kui kõrwal kambris hääled waikisiwad. „Nüüd olen ma ometi õieti tähele pannud, täna wõi homme peetakse kihlus ja mul ei olegi wõimalik nii ruttu kuhugile eest minna.“ Ta lõi käed silmade ette, ja silmapilguks kadus kõik ta wali iseenese üle walitsemine . . .

Agas vähemalt neid täna koos kirikusse sõitmas ei tahtnud ta näha. Ta wõttis nõuks ära minna — kuhu? käis walus küsimus läbi pea. Ema haua juurde, tuli tal siis meelde. Jah sinna, seal puhkas ainus inimene, kes teda ikka ühtewiisi truult oli armastanud!

Ta pani kasuka selga ja läks wagusi õuest — ega teda keegi puudu ei leidnud, ei täna ega edaspidi. Lapsedki, kes muidu ikka ta ümber oliwad, waatsiwad täna aina ilusat tädi ja istusiwad täis uudishimu elutoa ukse taga, kus jõulupuu seisis.

Seal oli ta ka tee peal, mis surnuaiale wiis, ja mustalt ja ähwardawalt seisis mets mõlemil pool. Kas ta kurb oli kadunud suwe ilu pärast? Kurb nagu temagi, kelle kewade ammu möödas oli? Sügawas mõttes läks ta edasi. Pea lõppes metsatee, ja seal paisis juba tulp, mis L. kihelkonda wiiwat teed näitas. Kui õnnelisena oli ta kord Otto kõrwal wankris siit mööda sõitnud L. koolimaja pühitsusele — aga kas see tõeste tema oli olnud? küsis ta kahtlaselt mõttes. Kas

ta tõeste seekord paremaid päivi oli näinud? Nagu kahjurõõmus näis tulp ühe aruga muistest õnne näitawat, kuna ta teisega tulnud tee peale tagasi tähendas, kust Otto peagi uhkel sõidul, imeilus mõrjsja kõrwal, kiriku poole tõttas. . . .

Kiirelt astus ta edasi, kuna ta silmad taewa poole löi. Kuis see weel selge oli, ja sealt helendas ka juba üks täht. Nukralt pööris ta pea kõrwale. Mis teadis taewatäht tema wiltsusest ja kitsikusest, kuhu ta sammud pidi seadima. Aga kas ta siis tõeste nii maha jäetud oli, nii kõigist ära põlatud, — kas mitte Jüri ei lubanud oodata? lendas tal heledam mõte läbi pea. Aga warsti katts häbipuna piiga nägu. lial ega ilmas. Ta ei pidanud teadma, et ta teist korda majast oli tõugatud, pealegi ei oleks tal ka jõudu olnud ilmas weel kedagi armsaks pidada. Niisuguste mõtetega oli ta wiimaks kirikaiale jõudnud, ja wäsinult langes ta kasuema ristikivi najale. Kui hea oli neil, kes kõigist elupiinast pääsnud siin puhkasiwad. Lauliku sõna: „Magus jah mullassa magada,“ heljus tal igatsust äratades hinges — siis läksiwad mõtted segamine . . .

Kodus oliwad selle wahe sees hobused saanide ja kreslade ette rakendatud. Ehk küll kirik ainult kolm wersta kaugel oli, ei hakanud keegi täna jala minema, waid kõigil oli luba sõita. Juhanil oli tegemist peremehe kärsitult sõidutäkku pidada, kes norskas ja jalgu tampis ja peaaegu tuliuue saani ära tahtis lõhkuda. Neiu Elsa ootas täies ehtes elutoas ja ema seisis õpetades ja manitsedes

ta kõrwal. Wiimaks ometi tuli Otto, aga ta läks ootajatest mööda ja hüüdis Anut.

„Mis sa Anuga teed?“ küsis ämm järele minnes, „kas sul midagi waja on?“

„Ei muud midagi kui tahan temaga kirikusse sõita.“

„Aga,“ — wana naisterahwas nägi korraga kohkunud wälja — „saan on wäike, kuhu sa nad kõik mahutad?“

„Missugused kõik? Peale Anu ei wõta ma teisi oma saani peale.“

„Aga Elsa, kas me jala peame minema?“

„Ei sugugi. All õues on neli hohust rakkes, peale minu oma wõite walida, millega te sõita tahate.“

Üeste käis Otto toad läbi — asjata, „Kas keegi ei ole Anut näinud?“ küsis ta wiimaks all peretoas tüdrukutelt.

„Miks ei ole,“ kostis wäike karjatüdruk. „Anul oliwad uued riided seljas ja ta läks ammu juba wärawast wälja, ja ikka maanteed mööda edasi.“

Nagu sammu jäi mees ehmatusest paigale. Siis raputas ta kohkunud tüdrukut waljult õlapidi ja kargatas: „Kus külge ta läks, ütle ruttu, ruttu!“

„Wist kirikaia poole,“ kogeldas laps hirmuga, ja ust oma taga kinni wisates, et maja põrus, tormas peremees wälja. Üues wõttis ta ohjad sulase käest ja kargas saani, ja nagu nool wiis tuline hobune ta wärawast ja lumist maanteed mööda edasi. „Miks ma wiiwitasin nii kaua . . . kui ta kirikaial ei ole, waid teist teed läks — ära, nagu ükskord ja ma ei saa teda enam

kätte!“ mõtles ta täis kahetsust ja tõmbas ohjad pingule.

Ikka kiiremalt lendas hobune; lumi tuiskas saani jalaste wahelt ja mõne minuti pärast oli ta surnuaia wärawal. Ruttu köitis ta looma posti külge ja tormas lumega kaetud haudade keskelt oma perekonna matuse-paigale. „Jumal tänatud!“ tuli kergemalt ta huultelt. Seal ta istus risti all ja toetas pead käte wahele. Tasa astus mees ligi ja tõstis hirmuga otsitud piiga üles. Siis andis ta temale suud. . .

Nagu uimastusest ärgates naeratas Anu lahkelt ja laskis ennast wastupanemata kaenlasse wõtta. Siis tuli arusaamine, ja kokkudes ja punastades astus ta tagasi. „Ma usun, sa eksid,“ ütles ta kaheldes ja wahtis kõrwale.

„Ennem sina,“ kostis Otto, ilma et ta jälle pahaseks oleks saanud. „Täna on kallid jõuluõhtu, mil weriwaenlasedki teineteisele lepituseks kätt annawad, ja ma arwan, meie pidasime üksteist endisel ajal ometi — armsaks, eks ole? Kui sa teaksid, kuis mu süda walutas, kui sind esite kodus kadunud leidsin nagu — kuue aasta eest.“

„Ega sa siis mu järel ei küsinud,“ päris piiga.

„Esiotsa küll mitte,“ kostis Otto õiglaselt, „aga wäga warsti pärast. Sest silmapilgust, mil ma märkama hakkasin, et — mu naine minust lugu ei pidanud kui ma temaga iga päew pidudele sõita ei tahtnud, ja mu kaunist wanemate kohta, mida mina uhkusega kalliks olen pidanud, niikaua kui mäletan, põlgas, sai mulle selgeks, et ma sinule

kibedat ülekohut olin teinud ja iseennast — eluks ajaks nuhelnud . . . Jumalale tänu, kes mu elu-laewukese armulikult jälle õigele teele juhtis . . . ta andku ka temale rahulist hingamist,“ lisas ta sügawa tõsidusega kõrwale haua peale näidates juurde . . .

„Ja nüüd, mu uhke armuke, kas sa tahad kõik ära unustada, mis on olnud ja kui mu südamest armastatud naine Jõestele tagasi tulla?“

„Jah,“ kostis piiga täis õnne.

„Jumal olgu kiidetud, et me kord nii kaugele oleme jõudnud!“ hüüdis Otto rõõmsalt. „Aga nüüd lähme ka wiitmata, enne kui hobune külma käes seistes wiga saab. Hirmu pärast, et sind enam kätte ei saa, ajasin ma esite otse meeletumat wiisi.“

Kirikuteenistuseks on weel aega, mis sa arwad, kui me tulba juurest pikemat teed ümber sõidame nagu wanaste?“ ütles ta saani istudes. Anu naeratas, kui tal meelde tuli, mis mõtetega ta wähe aja eest weel nimetatud kohal oli seisnud. Siis kostis ta tänulikult: „Ega mul nüüd enam teist tahtmist pole, waid tulen healmeel kaasa, kuhu sa mu iial wiid!“ — —

Üle külmetanud wälja wiis wile hobune õnnelise paari, et lumi tuiskas ja saani rauad sädemeid puistasiwad, — ja eemalt kirikutornist hakkasiwad õnnistatud Jõulupühiks kellad helisema.

Õhtul nägi toredaste ehitud ja walgustatud jõulupuu Jõeste elutoas aina rõõmust särawaid nägusid. Kingitusi oli igaühe jaoks muretsetud, ja peale selle pistis helde pere-meis weel igale teenijale rahasummakese

pihku. Kõige rikkamalt aga oli kaksikute annilaud kaetud, „palgaks selle eest, et nad nii wahwaste oliwad tädi eest Pihkwa-onu wastu wõidelnud ja sel wiisil omale uue armsa ema wõitnud“, seletas isa . . . Ainult külalistele ei näinud kõik meelepärast olewad. Emand Wilmanile oli häkki kange peawalu tekkinud, mispärast ta oma kambrisse jäi, ja Elsa istus nagu kartlikuks tehtud linnuke wagusi nurgas. Aga kui õemes talle uue palitu hinna, oma noore perenaise poolt nagu ta ütles, kingituseks tõi, sai ta elawamaks . . . Teisel hommikul aga pakiti kiirelt asju ja walmistati reisile. „Olen juba üleliiga kauaks jäänud,“ kostis emand wäimehe lahke keelu peale, pühi enne ära pidada. „Kodusel rahwal jääb ka aeg igawaks oodates.“

Anu peale ei waadanud ta silmagagi, ehk see küll saunaeite nii palju sai ja muud walmistehtud toitusid saani laskis toppida kui aga mahtus. Selle eest sosistas Elsa jumalagajätmisel hiilgawail silmil piigale kõrwu: „Kui ka mamma wihastab, mina olen südamest rõõmus, et Otto mind ei tahtnud. Ma oleksin siia igawuse kõrbe ära surnud nagu Maia. T—s on pühade ajal iga päew näitemäng ja tantsuõhtu, — seal on tuhat korda ilusam. . . .“

„Neid ei saa me Jöestel enam näha,“ ütles Otto, kui wõõrad wärawast wälja sõitsiwad. „Ja see on ka parem,“ lisas ta tõsiselt juurde. „Niisuguse meelega inimesed ei kõlba waiksele maaelule. Nad teewad elu õnnetumaks enestel ja — teistel.“

Kahe nädala pärast tuliwad mõlemad õed ja teised sugulased Jõestele pulma pidama. „Ma ei tea, kust see tuleb — just armas ei ole yus wennanaine mu meelest mitte,“ ütles Öuema Leena pärast laulatust õega isekeskes olles. „Aga ta on wiimasel ajal siin nii palju waewa näinud ja tööd teinud, et ma Ottot teda wõtmast keelda ei tahtnud.“

„Ole wait, ja ära tee pattu oma jutuga,“ keelas wäike Tammiku Miina kõike julgust kokku wõttes. „Anu on hoolas ja töökas ja saab meie wanemate koha kuulsuse alal hoidma. Pealegi on ta hea südamega ja armastab meie wenna lapsi. Ottol enesel saab ta need kuus õnnetuse-aastat kuhjaga heaks pöörama, kui Jumal elu annab, ja — wõetud oleks ta ikka saanud, kui sa ka kümme korda oleksid keelamas käinud. Eks sa näinud, missuguse uhkusega Otto talle päris ise tanu pähe pani? . . . Kui õnnis ema kodu näha wõiks, saaks ta südamest oma poja walimise üle rõõmustama; mina oma poolt tänasin Jumalat, kui kuulsin, et mu wend seekord targem oli olnud ja mitte jälle Wilmani emanda wõrku ei läinud.“

Kolm aastat hiljem.

Jõestel, 30. lõikusekuul 188—.

Armas Mari!

Rutuga kirjutan Sulle paar riida, sest naabripeeremees, kes teie poole sõidab ja kirja kätte lubas tuua, on warsti minemas.

Õieti pean wabandama, et nii kaua midagi pole kirjutanud, aga sa tead ju, kui inimese käsi liig hästi käib, läheb ta kergeste

ülemeelseks ja jätab oma wanad sõbrad hooletusesse. Ega siis minagi wõinud parem olla kui teisedki patused.

Paraku, päris kurwastuseta ei ole ma küll ka kesk õnneaega jäänud. Just aasta eest pidime oma wäikese armsa Maia kirikaeda ema kõrwale sängitama, sest ta algusest ju õrn loomus ei saanud ometi wõitu wana ema matusepäewal juhtunud õnnetuma suplemise tagajärjega.

Aga warsti peale seda tuli meie wäike Otto, kes mu suuremaks rõõmuks walge peaga ja sinisilmaline on nagu ta isa. Nüüd ta kõnnib juba ja teeb agaraste kõnelemisekatseid, ja Sa peaksid nägema kui suure hoole ja armuga õde Elsa teda hoiab ja mängitab. Iseäranis armastab mu tütreke kalda weerel wana lõhmuse all istuda, mille juures ta, nagu muiste isagi, wäiksele wennale lõpmata lugusid westab, ehk see neist küll midagi ei tea. Ja mureta wõin ma lapsed üksteise hoolde jätta ja oma talituste juurde minna, mis mind tõeste hommikust õhtuni jalul peawad. Isegi südi perenaine, ei saa Sa kahk- lema, kui ma Sulle kinnitan, et see alaline kiir ja talitus mitte wähem jagu mu õnnest pole, ehk ma küll enam nii sale pole kui kolme aasta eest.

„Taga Pihkwa talus nad wist toitsiwad Sind läbi oherdihaugu,“ ütleb Otto tihti nokkides. Aga kui ma talle saleduse põhjusi ligemalt seletada tahan, kaitseb ta igakord kätega wastu ja ütleb naerdes: „Las' olla, juba ma tean, ja perenaise põli ikka perenaise põli!“ . . .

Wiimati käisime T—s suurel väljanäitusel. Sel puhul astusime ka kord emand Wilmani juurde sisse. Emand ei tunnud ega tunnud meid, kuna Elsa väga lõbus oli ja läikiwail silmil jutustas, et ta talwe läbi igal seltsiõhtul tantsinud ja ühegi loo ajal „istuma“ polnud jäänud. Seal juures oli ta endine õitsew nägu hirmus kahwatanud ja ta ilusad sõstrasilmad nii sügawasse wajunud! . . . Otto kutsus teda maale meie juurde suwitama ja wärsket õhku hingama, aga ema ei tahtnud sellest midagi kuulda.

Koju jõudes leidsime Pihkwa poolt külalised, Jüri oma noorikuga, eest. Ta oli jälle kodumaad waatama tulnud ja mitte Jöestelt mööda minna tahtnud. Minul oli tuline heameel, et ta polnud wiha pidama jäänud, ja kandsin lauale, mis iial head ja paremat majas leidsin. Söögi ajal panin tähele, et ta wõrreldes kord oma noorikut, kord mind waatles ja et ta pilk iga kord minu mustadelt juustelt nähtawa armu ja uhkusega ta oma nooriku linawalge pea peale liibises ja sinna peatama jäi. Selle minewiku riisime pärast pole mul siis edaspidi enam muret.

Aga et just külalistest räägin, siis tuleb mul meelde, miks Sulle kirjutama tõttasin. Soowiku perenaine rääkis, et su õde Liisu Sind pea omale ootawat. Sellepärast tahtsin Sulle nimetada, kui sa juba sinnamaale jõuad, siis näita hobusele piitsa ja sõida see maa ka weel edasi, mis meie kaugemal oleme. . . Taewakene, mis sahin ja praging seal köögis kuulub! Wist kihutab saunaeit nii rohkeste tuld alla, et leem wälja tikub. Sa näed, aeg on mul kitsas, selle-

E. Aspe

pärast ole hea ja tule wistist waatama kui
üleõnneline on

Sinu Anu.

Järelkiri: Wõta oma wanem poeg
kaasa kui sa tuled, — wast me kaks saame
tulewikus weel langudeks. Terwitades. A.

Eesti Kirjanduse Seltsi koolikirjanduse toimekond

Nooresoo kirjawara:

Nr. 1. **Eesti ennemuistsed jutud.** Piltidega. Kogunud ja trükki toimetanud M. J. Eisen. K. Sõõti kirjastus Tartus 1911. Hind 75 kop.

Nr. 2. **Greeka muinaskangelased.** Eestitanud Anna Haawa. Piltidega. K. A. Raagi kirjastus Tartus 1909. Hind 1 rbl. lihtkõites. 1 rbl. 15 kop. kalingorikõites.

Nr. 3. **Wee-alune riik.** W. Lunkewitschi järele Wene keelest. M. Hermann'i kirjastus Tartus 1910. Hind 25 kop.

Nr. 4. **Ojamõlder ja tema minija.** Lydia Jannseni jutustus. H. Laakmann'i kirjastus Tartus 1910. Hind 30 kop.

Nr. 5. **Elu sügavusest.** Kirjutanud Juhan Liw. K. Sõõti kirjastus Tartus, 1910. Hind 40 kop.

Nr. 6. **Kõu ja Pikker.** Rahwasuust saadud ainete järele salminud M. J. Eisen. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1910. H. 25 k.

Nr. 7. **Laane-hunt.** Seton-Thomsoni järele eestitanud A. Põllusaar. Piltidega. Georg Zirk'i kirjastus Tartus 1910. H. 40 k.

Nr. 8. **Ennosaare Ain.** Jutustus Eesti minewikust. Kirjutanud E. Aspe. M. Hermann'i kirjastus Tartus 1910. Hind 50 kop.

Nr. 9. **Rooma muinaskangelased.** Piltidega. Eestitanud Anna Haawa. „Post mehe“ kirjastus Tartus 1910. Hind 1 rbl.

Nr. 10-a. **Kalewala.** Eestitanud M. J. Eisen. 1. jagu. „Postimehe“ kirjastus Tartus, 1912.

Nr. 11. **Lookesed loodusest.** Wabalt Hermann Wagneri järele tõlkinud Eesti tütarlaste-gümnaasiumi IV. klassi õpilased 1909. a. Trükki toimetanud M. Kampmann. Piltidega. Georg Zirk'i kirjastus Tartus 1911. Hind 45 kop.

Nr. 12. **Kuidas inimesed wanast elasid.** Piltidega. F. Gansbergi järele Anna Haawa. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1911. Hind 40 kop.

Nr. 13. **Oma tuba, oma luba.** Kirjutanud J. Pärn. Teine trükk. K. A. Raagi kirjastus Tartus 1911. Hind 20 kop.

Nr. 14. **Bob Ellerhein.** Jutustus Eesti minewikust. Kirjutanud M. Põdder. H. Laakmanni kirjastus Tartus 1912.

Nr. 15. Kooli näitelawa l. **Wali õeke.** Laste naljamäng kahes waatuses. Wene keelest O. Truu. H. Leokese kirjastus Wiljandis 1911. Hind 30 kop.

Nr. 16. **Luige Laos. Suwe-Jaani sõpradele.** L. W. Laakmann'i kirjastus Pärnus 1911. Hind 30 kop.

Nr. 17. **Kasu-mets.** Koolilaste wabad mõttemõlgutused. Korraldanud ja trükki toimetanud M. Kampmann. A. Buschi kirjastus Tallinnas 1911.

Nr. 18. **Tuhat-üks õõd.** Hommikumaa muinasjutud. Tõlkinud H. Oraw. J. ja A. Paalmani kirjastus Tallinnas 1911. Hind 1 rubla.

Nr. 19. **Ühismängud nooresoole.** Kogunud kooliõp. A. Rull. K. Sõõti kirjastus Tartus 1911. Hind 40 kop.

Nr. 20. Fr. R. Kreuzwaldi **Kalewipoeg.** Eesti nooresoole toimetanud P. Org. Teine trükk. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1911. Hind 80 kop.

Nr. 21. **Roosa ehk Lapse armastus.** Chr. von Schmidt järele B. Gildemann. L. W. Laakmanni kirjastus Pärnus.

Nr. 22. **Õnnelik kuningapoeg** ja teised jutud. Oscar Wilde järele Inglise keelest M. Kurs-Olesk. K. Sõõti kirjastus Tartus.

Nr. 23. **Suur Tõll**, Saaremaa wägimees, P. Süda. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1911. Hind 20 kop.

Nr. 24. A. Tschechowi **Wäljawalitud jutud**. Tõlkinud O. Truu. K. Sööti kirjastus Tartus 1911. Hind 40 kop.

Nr. 25. **Must kuub**. Jutustus Eesti ärkamise ajast. J. Pärn. G. Zirki kirjastus Tartus.

Nr. 26. **Käri ja Hallkasuka elulugu**. Selma Lagerlöfi järele M. Nurm. A. Buschi komisjoni-kirjastus, Tallinnas 1911. Hind 30 kop.

27. **Westelood loomadest**. Eesti keelde Anna Haawa, G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1911. Hind 40 kop.

Nr. 28. **Wested loodusest I**. Dr. E. Budde järele K. Oras.

Nr. 29. **Andersen'i muinasjutud**. Eesti keelde wälja walinud A. Haawa. J. ja A. Paalmanni kirjastus Tallinnas.

Nr. 30. **Eesti muistsed jumalad ja wägimehed**. M. J. Eisen. K. Sööti kirjastus Tartus.

Nr. 31. Charles Dickens'i **Kiik koldel**. Inglis keelest Minni Kurs lesk.

Nr. 32. **Asmus Semperi noorusemaa**. Otto Ernsti roman. Eesti keelde A. Haawa. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. Hind 85 kop.

Nr. 33. **Orleani neitsi**. Friedrich Schilleri romantilik kurb mäng. Ümberp. J. Jögewer. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. Hind 60 kop.

Nr. 34. **Unenägu-elu**. Neljajärguline dramatiline muinasjutt. Fr. Grillparzeri järele Anna Haawa. Kaarna kirjastus Tartus 1913. Hind 75 kop.

Nr. 35. **Kasuõde**. E. Aspe nowell. „Maa“ kirjastus Tallinnas 1913.

Nr. 36. **Münchhauseni imewärki juhtumised maal ja merel**. Eesti keelde A. Haawa. „Postimehe“ kirjastus 1913.

Nr. 37. Gaston Maspero. **Wana-Egiptus**. Tõlkinud H. Oras.

Nr. 38. Carl Ewald. **Muinasjutud loodusest**. Eesti keelde A. Haawa. H. Gross'i kirjastus, Tartus 1912. Hind 24 kop.

Nr. 39. **Eesti wanadsõnad**. Suurest korjandusest kokku põimitud. M. J. Eisen.

Nr. 40. **Eesti muinasjutud**. Lugemiseraamat koolile ja kodule. J. Jögewer.

„Maa“ raamatud:

Eesti algupäraline ilukirjandus:

F. Karlson. **Kalewipoeg ja Sarwik.** Kaljuwalla legenda. 1 rbl. 35 kop.

K. Kotsar. **Paigulsed.** 6 jutustust. 75 kop.

Mait Metsanurk. **Orjad.** Pikem jutustus Eesti ajakirjanikude elust. 1 rbl.

Karl Rumor. **Sääsed tormis.** Nowellid. 80 kop.

Karl Rumor. **Lumiste kõrguste poole.** 80 kop.

M. Sillaots. **Algajad.** 3 pikemat nowelli. 90 kop.

M. Sillaots. **Anna Holm.** Pikem jutustus Tallinna elust. 1 r. 50 kop.

Eduard Wilde. **Tabamata ime.** Drama. 1 rbl. 35 kop.

Eduard Wilde. **Pisuhänd.** 3 waatusega lõbumäng. 1 rbl.

Hella Wuolijoki. **Talulapsed.** Draama. 1 rbl.

Walitud tõlked Soome ja Põhjamaade uuemast ilukirjandusest:

Juhani Aho. **Laastud II.** W. Grünthali ja J. Rawiku tõlge. 75 kop.

Juhani Aho. **Üksi.** Joh. Rawiku tõlge. 75 kop.

Eino Leino. **Noor naine.** Ed. Wirgo tõlkes. 75 kop.

L. Onerwa. **Murdjooned.** Ed. Wirgo tõlkes. 75 kop.

Aug. Strindberg. **Punane tuba.** Leeni Ploompuu tõlkes. 1 rbl. 50 kop.

Wäinö Kataja. **Kroonutorpar.** Jutustus Soome külaelust. E. Wirgo ja L. Ploompuu tõlkes. 65 kop.

Lastewanematele ja kooliõpetajatele:

Prof. Ad. Czerny. **Ärst lapse kaswatajana.** Dr. A. Lüüsi tõlkes. 75 kop. Kalinkorikõites 90 kop.

Kunstnik Paul Burmani pildid lastele: **1. Koduloomad. 2. Metsloomad.** Kolmewärwitruk, toredal paberil. Loomade nimed neljas keeles. Kumbki 50 kop.

Seerias „Eesti põllumehe kodune ülikool“:

A. Hanko. **Ühistöö I.** 25 kop. Loomaarst A. Oit. **Koduloomade terwishoid ja sünnitamiseabi.** 75 kop., kõites 85 ja 95 kop.

Mag. Lauri Kr. Relander. **Kodujäneste pidamisest.** 40 k.

Päewaküsimused:

Alfr. Jotuni. **Türgimaa ja Balkani rahwad.** 40 pildiga ja 4 kaardiga. Ed. Wirgo tõlkes 65 kop.

Kõigis raamatukauplustes. Meilt otseteel tellides ilma postirahata.

Kirjastuse-ühisus „MAA“ Tallinnas.

Выдано
из Запасных
фондов БАН
СССР

9016

HIND 45 KOP.